

2024-05

þÿ — μ À - 0 Ä ± Ã . Ä . Â ± 1 3 1 ± » - Ä 1 ' ± Â

þÿ Ã Ä ¿ ' 1 3 ± - ¿ 0 ± 1 . μ À - ' Á ± Ã . Ä . Â

þÿ ' 1 ¼ μ Á μ - Â Ã Ç - Ã μ 1 Â • » » ¬ ' ± Â α

þÿ £ 2 ¬ Á ½ ¿ Å , ~ μ ¿ ' Î Á ±

þÿ œ μ Ä ± Ä Ä Å Ç 1 ± 0 ì Á ì 3 Á ± ¼ ¼ ± " 1 μ , ½ Î ½ £ Ç - Ã μ É ½ , £ Ä Á ± Ä . 3 1 0 ® Â 0 ± 1 ' Ã Æ ¬ » μ 1 ± /

þÿ š ¿ 1 ½ É ½ 1 0 Î ½ • Ä 1 Ã Ä . ¼ Î ½ , α μ Ç ½ Î ½ 0 ± 1 ' ½ , Á É À 1 Ã Ä 1 0 Î ½ £ À ¿ Á ' Î ½ , ± ½ μ À 1 Ã Ä ®

http://hdl.handle.net/11728/12604

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**«Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑΣ ΖΩΝΗΣ ΣΤΟ
ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΙΣ ΔΙΜΕΡΕΙΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ»**

ΣΒΑΡΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ

ΜΑΙΟΣ 2024

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**«Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑΣ ΖΩΝΗΣ ΣΤΟ
ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΙΣ ΔΙΜΕΡΕΙΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ»**

ΣΒΑΡΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ

Υποβληθείσα Διπλωματική Εργασία προς απόκτηση του
Μεταπτυχιακού Τίτλου Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια.

ΜΑΙΟΣ 2024

Πνευματικά δικαιώματα Copyright © Σβάρνου Θεοδώρα, 2024. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων της συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Σβάρνου Θεοδώρα

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο και η επίδρασή της στις διμερείς σχέσεις Ελλάδας Τουρκίας

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις ... από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Πέτρος Λιάκουρας, Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου,
Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Σβάρνου Θεοδώρα, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο και η επίδρασή της στις διμερείς σχέσεις Ελλάδας Τουρκίας», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η δηλούσα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, εστιάζεται στην επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο Πέλαγος. Στην πραγματικότητα, η διευθέτηση των θαλάσσιων ζωνών ανέκαθεν αποτελούσε κι εξακολουθεί να αποτελεί το επίκεντρο διαμάχης ακόμη και σύγκρουσης ανάμεσα στα κράτη. Πόσο μάλλον, όταν γίνεται λόγος για την αιγιαλίτιδα ζώνη που προσφέρει στα παράκτια κράτη την πλήρη κυριαρχία. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Δικαίου της Θάλασσας, τα κράτη δύνανται με επεκτείνουν την αιγιαλίτιδα ζώνη τους έως και 12νμ. Η Ελλάδα είναι ένα από τα κράτη που έχουν συνυπογράψει κι επικυρώσει τη Σύμβαση για τη Θάλασσα και έχει το δικαίωμα να προχωρήσει στην εφαρμογή της επέκτασης, ωστόσο μέχρι και σήμερα δεν το έχει πράξει. Αναφορικά με το Αιγαίο Πέλαγος είναι μια κατεξοχήν θαλάσσια περιοχή που η συνεισφορά του σχετίζεται με σημαντικά στρατηγικά, γεωπολιτικά καθώς επίσης και οικονομικά συμφέροντα. Είναι άραγε επωφελής η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο Πέλαγος; Υπάρχουν μόνο πλεονεκτήματα από αυτήν την πρακτική ή μήπως ανακύπτουν ανασταλτικοί παράγοντες ή και κίνδυνοι που εμποδίζουν την εφαρμογή της; Πως θα διαπραγματευτεί στα υπό οριοθέτηση σημεία; Εν τέλει, η εργασία πρόκειται να εξετάσει υπό το πρίσμα της στρατηγικής αν τελικά η επέκταση των χωρικών υδάτων καταστεί επικερδής για την Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των θετικών στοιχείων, των ευκαιριών που παρουσιάζονται αλλά και των απειλών με τις οποίες θα έρθει αντιμέτωπη.

Λέξεις Κλειδιά: Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, Αιγιαλίτιδα Ζώνη, Επέκταση, 12νμ, Κυριαρχία, παράκτιο κράτος, Αιγαίο Πέλαγος, Ελλάδα, Τουρκία.

ABSTRACT

The subject of this diploma thesis focuses on the extension of the territorial sea in the Aegean Sea. In fact, the settlement of maritime zones has always been and continues to be the focus of conflict and even conflict between states. All the more so when we are talking about the territorial sea which gives coastal states full sovereignty. According to the provisions of the Law of the Sea, states may extend their territorial sea up to 12nm. Greece is one of the states that have signed and ratified the Sea Convention and has the right to proceed with the implementation of the extension, but to date it has not done so. Regarding the Aegean Sea, it is a marine area par excellence whose contribution is related to important strategic, geopolitical as well as economic interests. Is it beneficial to extend the territorial sea to the Aegean Sea? Are there only advantages to this practice or are there any inhibiting factors or risks that hinder its implementation? How will it negotiate at the points requiring delimitation? Finally, the paper will examine in the light of the strategy whether the expansion of territorial waters will ultimately become profitable for Greece, including the positive elements, the opportunities presented and the threats it will face.

Keywords: Law of the Sea, Territorial Sea, Extension, 12nm, Sovereignty, Aegean Sea, Greece, Turkiye

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου Γεώργιο και Χριστίνα, στην αδερφή μου Νικολέττα, για τη συνεχή τους στήριξη στη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών και για τη συμπαράστασή τους στους στόχους που θέτω.

Ακόμη, θέλω να ευχαριστήσω τον κ. Πέτρο Λιάκουρα που επέλεξε να επιβλέψει τη διπλωματική μου εργασία, για την άψογη συνεργασία μας καθώς και για την πολύτιμη καθοδήγησή του και τις χρήσιμες συμβουλές του.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	14
1.1 ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	14
1.1.1 ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ.....	14
1.1.2 ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ.....	15
1.2 Η ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑ ΖΩΝΗ	16
1.3 Η ΣΥΝΟΡΕΥΟΥΣΑ ΖΩΝΗ.....	19
1.4 Η ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ	20
1.5 Η ΑΟΖ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	23
2.1 Η ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΔΙΕΝΕΞΗΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ: ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1973	23
2.2 Η ΚΑΤΟΠΤΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ	26
2.2.1 ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΩΣ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ	27
2.2.2 ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΩΣ ΗΜΙΚΛΕΙΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ.....	28
2.3 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑΣ ΖΩΝΗΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ.....	31
2.4 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ	35
2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟΥ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	37
3.1 ΤΟ «CASUS BELLI»: ΟΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ	37
3.2 ΟΙ «ΓΚΡΙΖΕΣ ΖΩΝΕΣ»	39
3.3 ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΓΑΛΑΖΙΑΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	42
4.1 Η ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ	42
4.2 ΟΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ	46
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	50
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	52

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Κάθε μεταπτυχιακή διατριβή οφείλει να ακολουθεί μια συγκεκριμένη μεθοδολογία, προκειμένου να ξεδιπλώσει την επιχειρηματολογία της και να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα. Η μεθοδολογία που ακολουθείται στην παρούσα εργασία είναι το μοντέλο SWOT. Η μέθοδος SWOT, αποτελεί ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού, το οποίο εμφανίζεται κυρίως σε αναλύσεις που αφορούν το μάρκετινγκ και τη διοίκηση επιχειρήσεων γενικότερα, ωστόσο δύναται να εφαρμοστεί και ως μέθοδος ανάλυσης σε ζητήματα που άπτονται των διεθνών σχέσεων. Η ονομασία της προκύπτει από τα αρχικά των λέξεων S (Strengths), W (Weaknesses), O (Opportunities) και T (Threats), εξετάζει δηλαδή αφενός τα ισχυρά και αδύναμα σημεία ενός κράτους και αφετέρου τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται αλλά και τις απειλές στο άμεσο περιβάλλον δραστηριοποίησης.

Η ανάλυση του μοντέλου SWOT διακρίνεται σε δύο βασικά μέρη: α) στην ανάλυση που σχετίζεται με το εσωτερικό περιβάλλον όπου εντάσσονται τα δυνατά (Strengths) και τα αδύναμα στοιχεία (Weaknesses), και β) στην ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος όπου περιλαμβάνονται οι ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats). Αυτού του είδους η ανάλυση έχει ως σκοπό να αναδείξει στο εσωτερικό περιβάλλον της Ελλάδας ως δυνατά σημεία τα πλεονεκτήματα της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο Πέλαγος και ως τρωτά, τις προκλήσεις που εμποδίζουν την Ελλάδα να θέσει σε εφαρμογή το νόμιμο δικαίωμά της. Από την άλλη πλευρά, στο εξωτερικό περιβάλλον, οι ευκαιρίες παρουσιάζονται ως προς την αύξηση επιρροής στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου ο ρόλος της Ελλάδας αναβαθμίζεται, ειδικά αν ληφθεί υπόψιν η παράμετρος του Καστελόριζου. Τέλος, όσον αφορά τις απειλές, αυτές επικεντρώνονται στις θέσεις και τις δράσεις της Τουρκίας από το 1973 έως και σήμερα.

Η χρήση της εν λόγω μεθόδου, δίνει την ευκαιρία να εντοπιστούν όλες οι προοπτικές και παράλληλα να επισημανθούν οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν στο υπό εξέταση θέμα, πριν τη λήψη αποφάσεων για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού/συμφέροντος αποτελέσματος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ανέκαθεν οι ελληνοτουρκικές σχέσεις χαρακτηρίζονταν από ένταση, μια κατάσταση που διατηρείται έως και σήμερα με μικρές μεταβολές κλιμάκωσης και αποκλιμάκωσης, φτάνοντας μάλιστα να αγγίξει τα όρια μιας ένοπλης σύγκρουσης. Ένας από τους κυριότερους λόγους αντιμαχίας είναι η διεκδίκηση της κυριαρχίας στη θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου Πελάγους.

Εξαιτίας της γενικότερης παγκόσμιας τάσης των παράκτιων κρατών να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους στις θαλάσσιες περιοχές που τα περιβάλλουν, ήταν επιτακτική ανάγκη η διαμόρφωση ενός κανονιστικού πλαισίου το οποίο θα ρυθμίσει τόσο τα δικαιώματα όσο και τις υποχρεώσεις των κρατών στις θαλάσσιες ζώνες. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, τα κράτη κλήθηκαν να προβάλλουν τις θέσεις τους και το αποτέλεσμα ήταν ο καθορισμός ενός συμβατικού κειμένου για τη θάλασσα το 1958 το οποίο με την πάροδο των χρόνων απέκτησε εθνικό χαρακτήρα, ωστόσο οι πολλαπλές μεταβολές του διεθνούς τοπίου σε πολιτικό, οικονομικό, τεχνολογικό και κοινωνικό επίπεδο είχαν ως απόρροια την αναγκαστική μετατροπή του αρχικού κειμένου. Έτσι ύστερα από μακροχρόνιες διασκέψεις και συζητήσεις, εν τέλει το 1982 τα κράτη οδηγήθηκαν στη θέσπιση της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Οι διατάξεις της Σύμβασης της Θάλασσας περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων το μονομερές και αναφαίρετο δικαίωμα των παράκτιων κρατών να επεκτείνουν το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης τους στο μέγιστο όριο των 12νμ, έναν θεσμό που εμπεριέχει τις παραμέτρους της «αβλαβούς διέλευσης» και του «πλου διέλευσης» για τα διεθνή στενά. Η πλειονότητα των χωρών αποδέχτηκαν και έσπευσαν να επικυρώσουν τη Σύμβαση με απώτερο σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων τους, ανάμεσά τους και η Ελλάδα με νόμο το 1995. Αν και η Ελλάδα είναι ένα κατεξοχήν ναυτικό κράτος με ομολογουμένως μια από τις μεγαλύτερες ακτογραμμές παγκοσμίως, δεν έχει αποφασίσει να θέσει σε εφαρμογή το δικαίωμα της επέκτασης. Φαινομενικά μπορεί να μοιάζει ως μια πολύ εύκολη υπόθεση, που είναι βέβαιο ότι θα προσφέρει πολλά και σημαντικά πλεονεκτήματα αλλά ομοίως και μειονεκτήματα, καθώς είναι γεγονός ότι σε πολλά σημεία, ειδικά στην ανατολική πλευρά του Αιγαίου Πελάγους, η γεωγραφική μορφολογία προϋποθέτει την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης με το γειτονικό κράτος.

Στο κείμενο προστίθεται και η Τουρκία όπου οι αμφισβητήσεις και οι διεκδικήσεις της, όπως η πολιτική των «γκρίζων ζωνών» και η «Γαλάζια Πατρίδα» αναδεικνύουν την αναθεωρητική

της στάση και ταυτόχρονα δυσχεραίνουν τον ομαλό διάλογο στα ζητήματα οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών, πόσο μάλλον δυναμιτίζουν το κλίμα και απομακρύνουν όλο και περισσότερο κάθε πιθανότητα διαπραγμάτευσης.

Αναφορικά με τη δομή της εργασίας, αυτή χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια. Αναλυτικότερα, το *πρώτο κεφάλαιο* περιγράφει την ιστορική αναδρομή της εξέλιξης του Δικαίου της Θάλασσας μέχρι να λάβει την τελική του μορφή, όπως είναι γνωστή σήμερα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται και αναλύονται οι βασικότερες έννοιες της Σύμβασης, δηλαδή η αιγιαλίτιδα και η συνορεύουσα ζώνη, η υφαλοκρηπίδα και η ΑΟΖ, άκρως απαραίτητες για την περαιτέρω ανάλυση. Στο *δεύτερο* και εκτενέστερο κεφάλαιο, εμπεριέχεται η κυρίως ανάλυση κατά την οποία αρχικά εξιστορούνται οι ελληνοτουρκικές σχέσεις από το 1973, την αφετηρία δηλαδή της διαμάχης για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο Πέλαγος, έως και την κρίσιμη διένεξη των δύο κρατών στην περιοχή των Ιμίων. Ακολούθως, παρατίθεται η λεπτομερής κατόπτευση του Αιγαίου Πελάγους και το πως αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί βάσει των διατάξεων της Σύμβασης. Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω συνεισφέρουν στην περάτωση της ανάλυσης ως προς την εφαρμογή των 12νμ αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο Πέλαγος, με τα θετικά και αρνητικά στοιχεία που θα αποφέρει η επέκταση.

Το *τρίτο κεφάλαιο* είναι αφιερωμένο στη γείτονα χώρα Τουρκία, την κύρια απειλή της Ελλάδας, στις διεκδικήσεις της και στις πολιτικές που η ίδια έχει υιοθετήσει προκειμένου να στηρίξει την επιχειρηματολογία της για τα δικαιώματα που ισχυρίζεται πως έχει στο ανατολικό Αιγαίο Πέλαγος. Στο *τέταρτο κεφάλαιο* γίνεται αναφορά γενικά στην επίλυση των διαφορών με την προσφυγή των κρατών στα αρμόδια διεθνή όργανα και στις διερευνητικές επαφές Ελλάδας και Τουρκίας σε ποιο στάδιο βρίσκονται και στο πως αυτές εξελίσσονται έως και σήμερα.

Στο τέλος της εργασίας, βρίσκονται τα συμπεράσματα και η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνησή της. Όσον αφορά τους περιορισμούς της εργασίας, σίγουρα υφίστανται ζητήματα που χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης αλλά ο αριθμός των λέξεων που έχει οριστεί δεν το επιτρέπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Είναι δεδομένο ότι η θάλασσα αποτελεί έναν ζωτικό παράγοντα στην επιβίωση του ανθρώπου ως πηγή παροχής οξυγόνου καθώς και άντλησης φυσικών και ζωικών πόρων, όμως ο άνθρωπος δεν περιορίστηκε σε αυτές τις παροχές, επεκτείνοντας τις ενέργειές του στην ανακάλυψη και την εξόρυξη του ορυκτού πλούτου (Ρούκουνας 2019, 238). Ταυτόχρονα, μέσω της ναυσιπλοΐας του δόθηκε η δυνατότητα να εξερευνήσει τον κόσμο αλλά και να χρησιμοποιήσει τη θάλασσα ως στρατηγικό και αμυντικό μέσο. Μέχρι πρότινος το ισχύον καθεστώς στη θάλασσα εμφάνιζε απουσία επικυριαρχίας, ωστόσο, η διαμόρφωση ενός δικαίου για τη θάλασσα ξεκίνησε εξαιτίας ενός συμβάντος μεταξύ ενός πορτογαλικού και ενός ολλανδικού πλοίου στον Ινδικό Ωκεανό, γεγονός που έδωσε, το 1605, την αφορμή στον Hugo Grotius να μιλήσει περί κυριαρχίας και δικαιωμάτων των παράκτιων κρατών στις θαλάσσιες περιοχές. Ενδεικτικά, η κυριαρχία στη θάλασσα οριζόταν περίπου στα 3nm, ήταν δηλαδή ανάλογη του βεληνεκούς των πυροβόλων όπλων, που διέθετε το παράκτιο κράτος (Ιωάννου & Στρατή 2013, 4). Έγιναν πολλές προσπάθειες προκειμένου να βρεθούν ειρηνικές λύσεις και συμβιβασμοί για την κυριαρχία στη θάλασσα, όπως για παράδειγμα αυτή της Κοινωνίας των Εθνών (1930) και του Προέδρου των ΗΠΑ Η. Truman (1945) (Ρούκουνας 2019, 204). Παρόλα αυτά, το δίκαιο της θάλασσας άργησε πολύ να πάρει την τελική του μορφή, και μάλιστα χρειάστηκαν τρεις συνδιασκέψεις, έως ότου τα κράτη να συμφωνήσουν σε ένα κοινό πλαίσιο.

1.1.1 ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μέχρι το τέλος του, τα μεγάλα ναυτικά κράτη συμφώνησαν στην εφαρμογή βασικών διατάξεων, εθιμικού χαρακτήρα, οι οποίες συμπεριελάμβαναν 1) την Αρχή της ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας, 2) την Αρχή της πλήρους κυριαρχίας των κρατών στη χωρική θάλασσα και 3) την Αρχή της αβλαβούς διέλευσης από τα εσωτερικά ύδατα, από εμπορικά και πολεμικά πλοία, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις (Ιωάννου & Στρατή 2013, 5). Αργότερα, η διακήρυξη του Truman αποτέλεσε το εφαλτήριο έναυσμα για τις διεκδικήσεις των κρατών στις θαλάσσιες ζώνες και συγκεκριμένα αναφέρθηκε στην αλιεία, την έρευνα και την εκμετάλλευση του βυθού, δηλαδή

της υφαλοκρηπίδας (Ρούκουνας 2019, 240). Εξαιτίας, όμως, των αλληπάλληλων συμπλοκών και διεκδικήσεων, ιδιαίτερα από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής (Costa E.F 2013, 384), η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών, αποφάσισε να συντάξει ορισμένες προτάσεις για τα ζητήματα της θάλασσας. Έτσι, μετά την υποβολή τους, συνήλθε η Πρώτη Συνδιάσκεψη στη Γενεύη το 1958, όπου συμμετείχαν 86 κράτη και εν τέλει κατέληξαν στην υιοθέτηση τεσσάρων Συμβάσεων που αφορούσαν 1) την αιγιαλίτιδα και τη συνορεύουσα ζώνη, 2) την ανοιχτή θάλασσα, 3) την υφαλοκρηπίδα και τέλος 4) τα δικαιώματα της αλιείας και τη διατήρηση των βιολογικών πόρων (Ρούκουνας 2019, 204).

Η Δεύτερη Συνδιάσκεψη ξεκίνησε το 1960 και ήταν απαραίτητη, λόγω των κενών που υπήρχαν στις 4 αρχικές Συμβάσεις, και πιο συγκεκριμένα, το μειονέκτημά τους αφορούσε το αμφιλεγόμενο ζήτημα περί εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης καθώς και του εξωτερικού ορίου της υφαλοκρηπίδας. Δυστυχώς, η πλειονότητα των κρατών είχαν εκ διαμέτρου διαφορετικές θέσεις ως προς το υπό εξέταση θέμα, μάλιστα κράτη της Ν. Αμερικής αξιούσαν μια αιγιαλίτιδα ζώνη στα 200νμ, άλλα παρέμεναν στα 12νμ και άλλα κράτη υποστήριζαν ότι τα 3νμ ήταν επαρκή (Ιωάννου & Στρατή 2013, 7). Το αποτέλεσμα ήταν να κριθεί η Συνδιάσκεψη, ατελέσφορη.

1.1.2 ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Γενικά, η δεκαετία του 1960 ήταν γεμάτη ανατροπές, έντονες και πολυπαραγοντικές μεταβολές στο διεθνές γίνεσθαι, με σημαντικότερη αυτή της αποαποικιοποίησης και της δημιουργίας νέων κρατών, τα οποία προσπαθούσαν να προωθήσουν τα αιτήματά τους στις Συνδιασκέψεις. Παράλληλα, σημειώθηκε σημαντική αύξηση του πληθυσμού που οδήγησε στην περαιτέρω εκμετάλλευση των αλιευμάτων αλλά και την αναζήτηση νέων πηγών ενέργειας στη θάλασσα για την κάλυψη όλων των αναγκών, ενώ η εξέλιξη και οι νέες ανακαλύψεις στον τομέα της τεχνολογίας, έδωσαν τη δυνατότητα στα κράτη να εξερευνήσουν εκτενέστερα τον βυθό. Όλα τα παραπάνω συντέλεσαν στην χάραξη μιας νέας στρατηγικής για την εκμετάλλευση και την κυριαρχία στη θάλασσα. Ήταν αναγκαίο να προβλεφθούν και να συμπεριληφθούν νέες μεταβλητές στην εξίσωση, όπως αυτή της κατανομής των αλιευμάτων και της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος εξαιτίας της ρύπανσης.

Έτσι, το 1973 ξεκίνησε στην Νέα Υόρκη, η μαραθώνια Τρίτη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, με τη συμμετοχή 157 κρατών, που ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του

1982 στο Montego Bay (Ρούκουνας 2019, 241). Το τελικό σχέδιο της Σύμβασης που τέθηκε προς ψηφοφορία συμπεριέλαβε τις ακόλουθες διατάξεις:

- Αιγιαλίτιδα και Συνορεύουσα Ζώνη, το εύρος των οποίων δε θα ξεπερνά τα 12νμ και 24νμ αντίστοιχα
- Στενά Διεθνούς Ναυσιπλοΐας
- Αρχιπελαγικά Κράτη
- Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ)
- Υφαλοκρηπίδα
- Ανοιχτή Θάλασσα
- Καθεστώς των Νήσων
- Κλειστές ή Ημίκλειστες Θάλασσες
- Δικαίωμα πρόσβασης των άνευ ακτών κρατών από και προς τη θάλασσα, καθώς και την ελευθερία διέλευσης
- Προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Θαλάσσια επιστημονική έρευνα
- Ανάπτυξη θαλάσσιας τεχνολογίας
- Επίλυση διαφορών (Ιωάννου & Στρατή 2013, 14)

Εν τέλει, η Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας έλαβε 130 θετικές ψήφους, 4 αρνητικές από τις ΗΠΑ, την Τουρκία, το Ισραήλ και τη Βενεζουέλα, ενώ απείχαν 17 κράτη μεταξύ των οποίων η ΕΣΣΔ, η Γερμανία και η Αγγλία. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ελλάδα -κατεξοχήν θαλάσσιο κράτος-, αν και συμμετείχε στις δύο προηγούμενες δεν είχε συνυπογράψει καμία Σύμβαση, ώσπου το 1972 η Τουρκία αμφισβήτησε τα δικαιώματα της Ελλάδας επί της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο Πέλαγος.

1.2 Η ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑ ΖΩΝΗ

Η θέσπιση των θαλασσίων ζωνών, της αιγιαλίτιδας, της συνορεύουσας και της υφαλοκρηπίδας, ξεκίνησαν ως μονομερείς ενέργειες των κρατών κι εν συνεχεία έγιναν εθιμικές, γι' αυτό τα κράτη ακολούθησαν αυτή την λογική, αποφασίζοντας να τις ενσωματώσουν σε μια σύμβαση. Το άρθρο 2 της Σύμβασης αποσαφηνίζει την έννοια της αιγιαλίτιδας ζώνης, ορίζοντάς την ως *«τη θαλάσσια ζώνη, που εκτείνεται πέρα από την ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα, και επί της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία, όπως ακριβώς συμβαίνει και στο ηπειρωτικό έδαφος, συμπεριλαμβανομένων των νησιών και των*

νησιωτικών συμπλεγμάτων, που υπάγονται στην κυριαρχία του κράτους» (UNCLOS). Η αιγιαλίτιδα ζώνη, περιλαμβάνει την υδάτινη στήλη, τον βυθό, το υπέδαφος και τον υπερκείμενο εναέριο χώρο (Συρίγος 2021, 254)¹. Η περιοχή αυτή θεωρείται άκρως σημαντική για το κράτος, καθώς σχετίζεται με παραμέτρους πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων, αμυντικών μηχανισμών, ενώ ταυτόχρονα προάγει την αποκλειστικότητα της εκμετάλλευσης, της έρευνας και της προστασίας του θαλάσσιου πλούτου.

Παρόλα αυτά, μόνο ένας εθιμικός κανόνας του διεθνούς δικαίου μπορεί να διακόψει την πλήρη κυριαρχία του παράκτιου κράτους στην αιγιαλίτιδα ζώνη, αυτός της «**αβλαβούς διέλευσης**» των αλλοδαπών πλοίων. Ο όρος διέλευση αναφέρεται στη ναυσιπλοΐα διαμέσου της αιγιαλίτιδας ζώνης, με την προϋπόθεση το πλοίο να μην αγκυροβολήσει, να μην προβεί σε αλιεία, αλλά ούτε να εισέλθει στα εσωτερικά ύδατα του παράκτιου κράτους. Το άρθρο 18 παρ. 2 αναφέρει ξεκάθαρα ότι η διέλευση πρέπει να γίνεται με σταθερό κόμβο ταχείας, να είναι συνεχείς και ταχεία και πως η στάση επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση που το πλοίο διατρέχει κάποιον κίνδυνο και χρήζει παροχής βοήθειας (Ιωάννου & Στρατή 2013, 80). Ο προσδιορισμός «αβλαβής», επικεντρώνεται κυρίως στην απαγόρευση στρατιωτικών ασκήσεων, σε πράξεις που προσβάλλουν την ακεραιότητα του κράτους και μάλιστα υπάρχει ειδική διάταξη για τα πολεμικά πλοία, για παράδειγμα τα υποβρύχια σκάφη όταν διέρχονται από την αιγιαλίτιδα ζώνη επιβάλλεται να αναδυθούν και να υψώσουν τη σημαία τους (Ιωάννου & Στρατή, 2013, 86-87).

Όπως όλες οι θαλάσσιες ζώνες δικαιοδοσίας, προϋποθέτουν τον προσδιορισμό του εύρους τους, έτσι και η έκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης, καθορίζεται από τα σημεία που βρίσκονται κατά μήκος της ακτογραμμής (του αιγιαλού), δηλαδή τα εσωτερικά όρια, από τα οποία ξεκινά η χάραξη, φτάνοντας στα εξωτερικά όρια της ζώνης. Ο τρόπος χάραξης γίνεται με μια νοητή ή και φυσική γραμμή, τη λεγόμενη γραμμή βάσης². Η Σύμβαση της Θάλασσας έχει ορίσει δύο τρόπους υπολογισμού των γραμμών βάσεων: α) **τη φυσική ή κανονική γραμμή** βάσης, κατά την οποία η γραμμή χάραξης ξεκινά από το σημείο της κατωτάτης ρηχίας, εκεί όπου σταματάει η άμπωτη και β) **την ευθεία γραμμή**, μια νοητή γραμμή που χρησιμοποιείται κυρίως σε περιπτώσεις γεωγραφικών ιδιοτήτων, όπως για παράδειγμα θαλάσσιους κόλπους ή

¹ Η κυριαρχία του παράκτιου κράτους εκτείνεται, πέρα από την ηπειρωτική του επικράτεια και τα εσωτερικά του ύδατα, στην περίπτωση αρχιπελαγικού κράτους πέρα από τα αρχιπελαγικά του ύδατα, στην παρακείμενη θαλάσσια ζώνη που ορίζεται ως χωρική θάλασσα. Η κυριαρχία αυτή εκτείνεται και στον εναέριο χώρο πάνω από την χωρική θάλασσα καθώς και στο βυθό και το υπέδαφός της. Η κυριαρχία επί της χωρικής θάλασσας ασκείται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση και τους άλλους κανόνες του διεθνούς δικαίου» (UNCLOS)

² Ως γραμμή βάσης ορίζεται η νοητή γραμμή που περικυκλώνει όλες τις ακτές του παράκτιου κράτους και εκ της οποίας ξεκινά η μέτρηση των θαλάσσιων ζωνών

νησιωτικά συμπλέγματα. Σύμφωνα με το άρθρο 3 «κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της χωρικής του θάλασσας. Το εύρος αυτό δεν υπερβαίνει τα 12νμ, μετρούμενα από τις γραμμές βάσεως καθοριζόμενες σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση» (UNCLOS), και επιπλέον δεν πρέπει να είναι λιγότερο από 3νμ, διότι το κράτος οφείλει να μεριμνά για τη ναυσιπλοΐα, να χαρτογραφήσει δηλαδή την περιοχή περί της ύπαρξης υφάλων ή σκοπέλων, αποφεύγοντας έτσι τυχόντα δυστυχήματα.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης μεταξύ των κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές: «Στην περίπτωση που οι ακτές δύο κρατών κείνται έναντι αλλήλων ή συνορεύουν κανένα από τα δύο κράτη δεν δικαιούται, ελλείψει αντιθέτου συμφωνίας μεταξύ τους, να εκτείνει τη χωρική του θάλασσα πέραν της μέσης γραμμής, της οποίας όλα τα σημεία βρίσκονται σε ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσεως, από τις οποίες μετράται το εύρος της χωρικής θάλασσας καθενός από τα δύο κράτη. Η παραπάνω διάταξη δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου υφίσταται λόγος ιστορικού τίτλου ή άλλων ειδικών περιστάσεων και συνεπώς παρίσταται ανάγκη να οριοθετηθούν οι χωρικές θάλασσες των δύο κρατών κατά διαφορετικό τρόπο» (UNCLOS). Σε πολλές περιπτώσεις λόγω γεωγραφικών ιδιομορφιών, οι αιγιαλίτιδες ζώνες δύο κρατών τείνουν να περιορίσουν σημαντικά την ανοιχτή θάλασσα, δημιουργώντας έτσι ένα καθεστώς «στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας». Εννοείται πως τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, μπορούν να προϋπάρχουν ανεξαρτήτως της οριοθέτησης αιγιαλίτιδας ζώνης, όταν μια λωρίδα θάλασσας χωρίζει δύο ηπειρωτικά εδάφη και ενώνει δύο θάλασσες (Ιωάννου & Στρατή 2013, 122). Κύριο μέλημα του Δικαίου της Θάλασσας είναι να εξασφαλίσει την ελευθερία της ναυσιπλοΐας, εισάγοντας ένα νέο καθεστώς τον «πλου διελεύσεως», το οποίο εφαρμόζεται κατ' αποκλειστικότητα στα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, και σύμφωνα με αυτό ο διάπλους πρέπει να είναι απρόσκοπτος και να μην διακόπτεται από το παράκτιο κράτος. Εδώ, ο ρόλος των άρθρων 41 και 42 παρ¹³ της Σύμβασης, είναι καταλυτικός, καθώς παρέχουν στα παράκτια

³ Άρθρο 41: Θαλάσσιοι διάδρομοι και σχέδια εναλλακτικής κυκλοφορίας στα στενά που χρησιμοποιούνται για διεθνή ναυσιπλοΐα:

1. Σύμφωνα με το παρόν μέρος, τα παράκτια κράτη μπορούν να ορίσουν θαλάσσιους διαδρόμους και να καθορίσουν σχέδια εναλλακτικής κυκλοφορίας για τη ναυσιπλοΐα στα στενά όταν είναι αναγκαίο, για την εξασφάλιση της ασφαλούς διέλευσης των πλοίων.
2. Τα κράτη αυτά δύνανται, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις και αφού γνωστοποιήσουν τις δέουσες ρυθμίσεις, να έχουν ένα σχέδιο αντικατάστασης των θαλάσσιων διαδρόμων ή των σχεδίων εναλλακτικής κυκλοφορίας για κάθε διάδρομο ή σχέδιο εναλλακτικής κυκλοφορίας που είτε προϋπάρχει είτε έχει καθοριστεί από τα κράτη.
3. Οι εν λόγω θαλάσσιοι διάδρομοι και τα σχέδια εναλλακτικής κυκλοφορίας πρέπει να είναι συμβατά με τους κανονισμούς του διεθνούς δικαίου.
4. Πριν από τον σχεδιασμό ή την αντικατάσταση θαλάσσιων διαδρόμων ή τον καθορισμό, τα παράκτια κράτη οφείλουν να εκθέσουν τις προτάσεις τους στον αρμόδιο διεθνή οργανισμό για να οριστικοποιηθούν. Ο οργανισμός μπορεί να υιοθετήσει μόνο εκείνους τους θαλάσσιους διαδρόμους και τα σχέδια εναλλακτικής

κράτη, μέσω της δικής τους νομοθεσίας, το δικαίωμα να δημιουργούν διαδρόμους ναυσιπλοΐας και να ρυθμίζουν την κυκλοφορία των διερχομένων πλοίων σκαφών κοκ (Ιωάννου & Στρατή 2013,138-139).

1.3 Η ΣΥΝΟΡΕΥΟΥΣΑ ΖΩΝΗ

Η συνορεύουσα ζώνη συναντάται ως έννοια από τον 18ο αιώνα και είναι από τις παλαιότερες ζώνες δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών. Στη σύγχρονη εποχή, η Σύμβαση της Θάλασσας την εκφράζει ως τη συνέχεια της αιγιαλίτιδας ζώνης, υπάγοντάς την ως τμήμα της ανοιχτής θάλασσας. Η έκτασή της δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τα 24νμ, από τις γραμμές όπου ξεκινά η μέτρηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, δηλαδή αν η αιγιαλίτιδα ζώνη εκτείνεται έως τα 12νμ η συνορεύουσα ζώνη θα φτάνει και αυτή τα 12νμ (Ρούκουνας 2019, 280) (Ιωάννου & Στρατή 2013, 111). Όμως, αν η αιγιαλίτιδα είναι στα 10νμ, τότε η συνορεύουσα μπορεί να είναι 14νμ.

Ο ρόλος του παράκτιου κράτους στη συνορεύουσα ζώνη είναι απλά ελεγκτικός, και προφανώς δε σχετίζεται με κυριαρχία, όπως συμβαίνει με την αιγιαλίτιδα ζώνη. Εδώ το κράτος έχει καθορισμένες αρμοδιότητες, αστυνομικού χαρακτήρα, που στοχεύουν κυρίως στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπών, αυτού της εύρυθμης εφαρμογής των κανόνων του κράτους και της προστασίας των συμφερόντων του κράτους. Αν, για παράδειγμα, ένα πλοίο πλέει στη συνορεύουσα ζώνη και είναι στη διαδικασία προσέγγισης της αιγιαλίτιδας ζώνης, τότε το κράτος δε μπορεί να το καταδιώξει, απλά να το προειδοποιήσει (Ιωάννου & Στρατή 2013, 111).

κυκλοφορίας, με τα οποία συμφωνούν τα συνορεύοντα κράτη.
5. Όσον αφορά στενό εκείνο όπου υπάρχουν θαλάσσιοι διάδρομοι ή σχέδια εναλλακτικής κυκλοφορίας και που περιβρέχεται από δύο ή περισσότερα κράτη, τότε τα ενδιαφερόμενα κράτη συνεργάζονται για τη διατύπωση προτάσεων μέσω διαβούλευσης με τον αρμόδιο διεθνή οργανισμό.

6. Τα παράκτια κράτη που συνορεύουν με τα στενά, υποδεικνύουν όλους τους θαλάσσιους διαδρόμους και την κυκλοφορία που έχουν σχεδιάσει ή καθορίσει από, και οφείλουν να τους δημοσιεύσουν.
7. Τα διερχόμενα πλοία πρέπει να σέβονται τους ισχύοντες κανόνες περί θαλάσσιων διαδρόμων και εναλλακτικής κυκλοφορίας, όπως αυτά ορίζονται στο παρόν άρθρο.

Άρθρο 42 παρ1: 1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος τμήματος, τα παράκτια κράτη μπορούν να θεσπίζουν νόμους και κανονισμούς σχετικά με τη διέλευση από τα στενά, που θα τηρούνται όλοι ή κάποιοι από τους ακόλουθους: α) την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και τη ρύθμιση της θαλάσσιας κυκλοφορίας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 41, β) την πρόληψη, τη μείωση και τον έλεγχο της ρύπανσης, όπως ορίζουν οι ισχύοντες διεθνείς κανονισμοί σχετικά με τα απόβλητα πετρελαίου, και άλλων επιβλαβών ουσιών στους θαλάσσιους διαδρόμους, γ) όσον αφορά τα αλιευτικά σκάφη, την προστασία της αλιείας και της στοιβασίας των αλιευτικών εργαλείων, δ) η φόρτωση ή η εκφόρτωση εμπορευμάτων, ή προσώπου κατά παράβαση των τελωνειακών, φορολογικών, μεταναστευτικών ή υγειονομικών κανονισμών των παράκτιων κρατών (UNCLOS)

Διαθέσιμο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#)

1.4 Η ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ

Η υφαλοκρηπίδα, από γεωλογικής άποψης, είναι τμήμα του βυθού που ξεκινά από την ακτή και αποτελεί τη συνέχεια της χερσαίας μάζας κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, καταλήγοντας στο επικλινές, δηλαδή το πιο απότομο σημείο του βυθού. Ο κάθε βυθός παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, γεγονός που οδήγησε τους γεωλόγους να προσδώσουν αυτόν τον τυπικό ορισμό για την υφαλοκρηπίδα και μάλιστα να θέσουν ως σύνηθες όριο της υφαλοκρηπίδας, το σημείο εκείνο όπου το βάθος των υπερκείμενων υδάτων φτάνει τα 200μέτρα. Το εσωτερικό της υφαλοκρηπίδας μπορεί να περιλαμβάνει διάφορα κοιτάσματα όπως πετρέλαιο, φυσικό αέριο, υδρογονάνθρακες, χρυσό κλπ, ενώ στην επιφάνειά της υπάρχουν πολύτιμοι λίθοι και πολλά μεταλλεύματα, επίσης σύμφωνα με την επιστήμη οι ακτίνες του ήλιου διαθλώνται μέχρι τα 200 μέτρα και αυτό συμβάλλει στην ύπαρξη βιολογικών πόρων στη θάλασσα (Ρούκουνας 2019, 312-313).

Όλα τα παραπάνω, είναι αρκετά για να χαρακτηρίσουν την υφαλοκρηπίδα ως το «μήλο της έριδος» και σαφώς να αποτελέσει αντικείμενο διενέξεων μεταξύ των κρατών. Γι' αυτό, ήταν επιτακτική η ανάγκη ενός νομικού ορισμού, που εν τέλει δεν συνέπιπτε με τον γεωλογικό, κι αυτό επειδή πολλά παράκτια κράτη είτε δε διέθεταν υφαλοκρηπίδα είτε ήταν στενή (Ρούκουνας 2019, 313). Η Σύμβαση του 1958 έδωσε τον πρώτο νομικό ορισμό βάσει δύο κριτηρίων αυτό της εκμετάλλευσης και της απόστασης, ενώ η τελική Σύμβαση του 1982 αναθεώρησε τα κριτήρια, θέτοντας ως αρχές τα γεωλογικά χαρακτηριστικά και την απόσταση. Συγκεκριμένα, ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, προβλέπεται ότι θα εκτείνεται έως και 200μέτρα από την αφετηρία μέτρησης της αιγιαλίτιδας ζώνης, αν και σε αυτή την περίπτωση το εύρος της θα επικαλύπτεται με αυτό της ΑΟΖ. Είναι, όμως, βασικό το γεγονός ότι όσα κράτη διαθέτουν υφαλοκρηπίδα δεν έχουν κυριαρχία σε αυτήν, παρά μόνο κυριαρχικά δικαιώματα, τα οποία υπάρχουν αυτοδικαίως και εξ υπαρχής -*ipso facto et ab initio*- (Ιωάννου & Στρατή 2013, 176). Δηλαδή, το κράτος περιορίζεται στην άσκηση δικαιωμάτων επί των φυσικών πόρων που βρίσκονται στον βυθό και το υπέδαφος και μόνο σε επίπεδο έρευνας, εξόρυξης και εκμετάλλευσης.

Όσον αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ παρακείμενων ή αντικείμενων κρατών, η Σύμβαση ορίζει ότι τα κράτη οφείλουν να προβούν σε διαπραγμάτευση που θα οδηγήσει σε διμερή συμφωνία βάσει των αρχών του διεθνούς δικαίου ή να παραπεμφθούν στο

Διεθνές Δικαστήριο, έως ότου βρεθεί μια δίκαιη λύση⁴. Μάλιστα, φαίνεται πως τα κράτη, προτιμούν να ρυθμίζουν τις διαφορές τους χρησιμοποιώντας την αρχή της ίσης απόστασης ή αλλιώς της μέσης γραμμής. Πάρα ταύτα, ειδικά η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας εξακολουθεί να παραμένει ένα δυσεπίλυτο ζήτημα αποτελώντας το μείζον πρόβλημα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, με την Τουρκία να προσθέτει συνεχώς νέες μεταβλητές στην εξίσωση, όπως για παράδειγμα το ότι τα νησιά δε δικαιούνται υφαλοκρηπίδας, απομακρύνοντας περισσότερο την πιθανότητα διευθέτησης του προβλήματος.

1.5 Η ΑΟΖ

Ο θεσμός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) είναι σχετικά πρόσφατος, συγκριτικά με τους υπόλοιπους, και ξεκίνησε ως πρωτοβουλία από τα κράτη που δε διαθέτουν υφαλοκρηπίδα αλλά επιθυμούν να εκμεταλλευτούν τους θαλάσσιους πόρους πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη. Η έκτασή της μπορεί να φτάσει έως τα 200νμ, και περιλαμβάνει τον βυθό και το υπέδαφός του, την επιφάνεια της θάλασσας και τη θαλάσσια στήλη. Σε αυτή τη θαλάσσια ζώνη τα δικαιώματα του κράτους είναι κυριαρχικά και δεν ταυτίζονται σε καμία περίπτωση με εδαφική κυριαρχία. Αυτό σημαίνει ότι τα υπόλοιπα κράτη μπορούν να απολαμβάνουν το δικαίωμά τους στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα και την υπερπτήση⁵. Τα οφέλη που αποκομίζει το κράτος είναι οικονομικού χαρακτήρα, καθώς έχει τη δυνατότητα να εξερευνήσει αφενός τη θαλάσσια αυτή περιοχή και αφετέρου τον υπερκείμενο εναέριο χώρο, με σκοπό να εκμεταλλευτεί τα ρεύματα, τον άνεμο, το νερό και τα κοιτάσματα στο υπέδαφος, ενώ παράλληλα είναι υπεύθυνο για την περιβαλλοντική προστασία και την επιστημονική

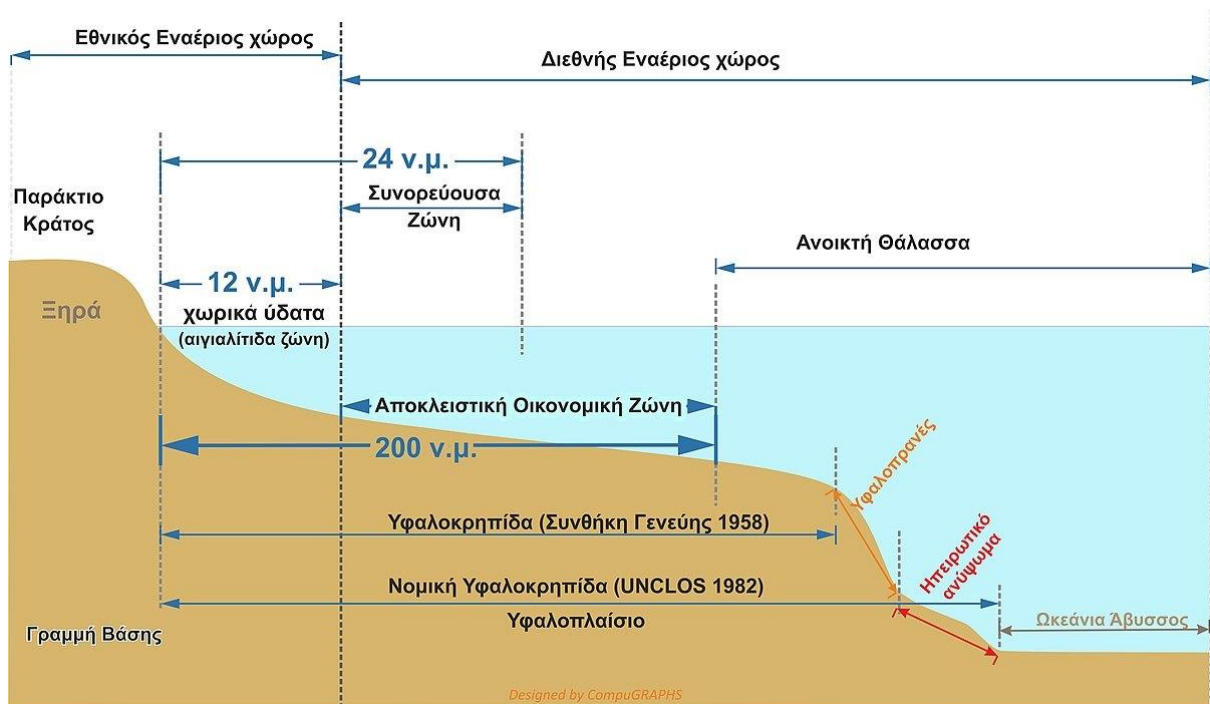
⁴ Άρθρο 83: 1. Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές πραγματοποιείται με συμφωνία βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση. 2. Εάν δεν μπορεί να επιτευχθεί συμφωνία εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, τα ενδιαφερόμενα κράτη προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπονται στο μέρος XV.

⁵ Άρθρο 58: 1. Στην αποκλειστική οικονομική ζώνη όλα τα κράτη, παράκτια ή κράτη με περικλειστές ακτές, απολαύουν, με την επιφύλαξη των σχετικών διατάξεων της παρούσας σύμβασης, τις ελευθερίες που αναφέρονται στο άρθρο 87 όσον αφορά τη ναυσιπλοΐα, την υπέρπτηση και την τοποθέτηση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών και άλλων διεθνώς νόμιμων χρήσεων της θάλασσας, που σχετίζονται με τις ελευθερίες αυτές, όπως εκείνες που συνδέονται με την εκμετάλλευση πλοίων, αεροσκαφών και υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών. 2. Άρθρα 88 έως 115 και άλλοι σχετικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου εφαρμόζονται στην αποκλειστική οικονομική ζώνη, εφόσον δεν είναι ασυμβίβαστες με αυτό το μέρος. 3. Κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους και την εκτέλεση των υποχρεώσεών τους δυνάμει της παρούσας σύμβασης στην αποκλειστική οικονομική ζώνη, τα κράτη λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους και πρέπει να συμμορφώνονται με τους νόμους και τους κανονισμούς που υιοθετούνται από το παράκτιο κράτος σύμφωνα με τις διατάξεις του και την παρούσα Σύμβαση.

έρευνα. Με λίγα λόγια, η ΑΟΖ περιλαμβάνει τα υπερκείμενα ύδατα, σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα, η οποία περιορίζεται στην εκμετάλλευση του υπεδάφους. Πάντως, είναι αδιαμφισβήτητο ότι υπάρχει μια ουσιώδης σύνδεση ανάμεσα στο θεσμό της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας, εφόσον η Σύμβαση της Θάλασσας ορίζει πως το εύρος και των δύο είναι τα 200νμ, με αποτέλεσμα να αλληλεπικαλύπτονται.

Ο τρόπος οριοθέτησης της ΑΟΖ είναι πανομοιότυπος με αυτόν της υφαλοκρηπίδας, με τη διαφοροποίηση να έγκειται στο ότι η υφαλοκρηπίδα συνιστά «φυσικό δικαίωμα» αναδεικνύοντας έτσι την ποιοτική της υπεροχή, ενώ για την ΑΟΖ το κράτος πρέπει να εκφράσει την πρόθεσή του, με μία εξαγγελία εθνικής πράξης (Ροζάκης 2013, 18). Βέβαια, είναι απαραίτητο η θαλάσσια περιοχή να κατέχει το κατάλληλο εύρος προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία. Ειδικά, πρέπει να ληφθεί υπόψιν ο παράγοντας της γεωγραφικής στενότητας, ειδικά στην περίπτωση ύπαρξης άλλου γειτονικού κράτους που πιθανώς να εξαγγείλει ζώνη ΑΟΖ. Τότε τυπικά θα χρειαστούν 200+200νμ, αν όμως η απόσταση είναι μικρότερη, η οριοθέτηση θα διενεργηθεί μέσω συμφωνίας των κρατών ή με την προσφυγή στο ΔΔΧ. Τα άρθρα της Σύμβασης αναφέρονται σε διαδικασίες που αφορούν τα συμβαλλόμενα μέρη, εντούτοις, στην περίπτωση που κανένα από τα δύο κράτη δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση ή αν μόνο το ένα την έχει επικυρώσει, όπως άλλωστε συμβαίνει στην υπόθεση Ελλάδας-Τουρκίας, ισχύει η διάταξη του άρθρου 74 παρ. 1⁶ (Ροζάκης 2013, 19).

⁶ Άρθρο 74: 1. Η οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές πραγματοποιείται με συμφωνία βάσει του Διεθνούς Δικαίου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση

Εικόνα 1: Οι θαλάσσιες ζώνες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

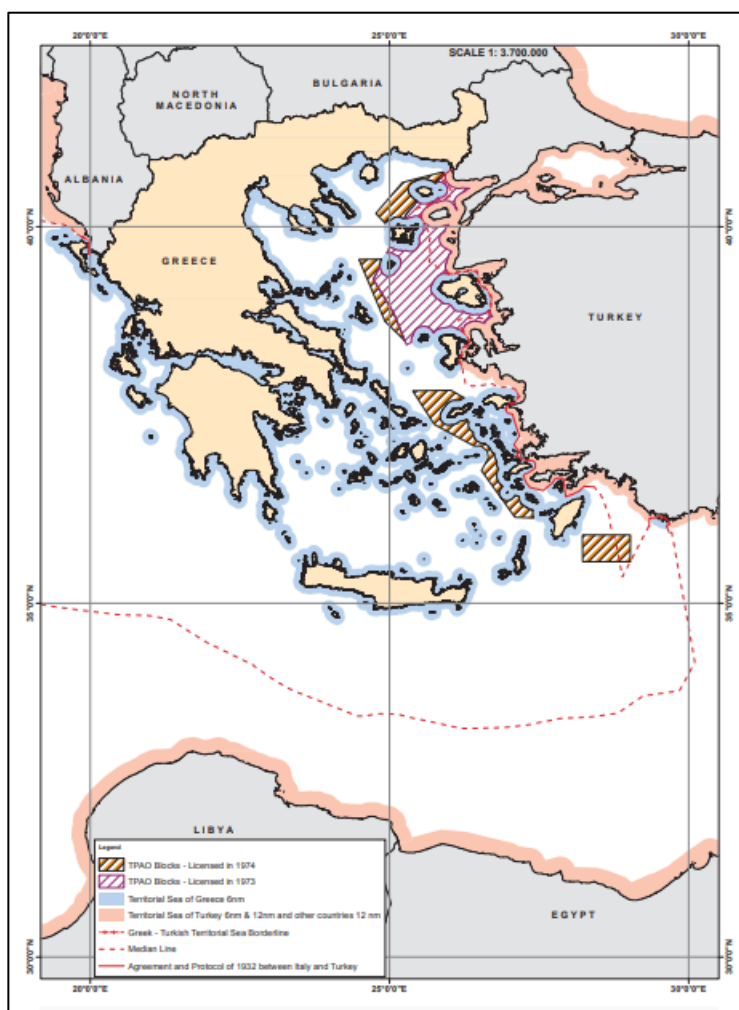
2.1 Η ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΔΙΕΝΕΞΗΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ: ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1973

Οι ήδη συγκρουσιακές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, εντάθηκαν από το 1973 κι έπειτα, αυτή τη φορά εξαιτίας των διεκδικήσεων κυριαρχικών δικαιωμάτων στη θάλασσα. Με αφορμή την αφετηρία της Τρίτης Συνδιάσκεψης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας αλλά και τη φανερή διάθεση όλων των κρατών να καταλήξουν σε συμφέροντα για όλους αποτελέσματα, επιλύοντας σημαντικά ζητήματα των θαλάσσιων περιοχών, δόθηκε το έναυσμα για την κατάθεση προτάσεων από όλα τα κράτη. Το κλίμα που κυριαρχούσε είχε έναν χαρακτήρα διεύρυνσης των εξουσιών στη θάλασσα και μάλιστα τα προς συζήτηση και επίλυση θέματα αφορούσαν την έκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης, το νομικό υπόβαθρο της υφαλοκρηπίδας και τον τρόπο οριοθέτησης της (Συρίγος 2021, 237).

Την ίδια περίοδο, η πετρελαϊκή κρίση του **1973**, η οποία σόκαρε τη διεθνή οικονομία, σε συνδυασμό με την τεχνολογική εξέλιξη, οδήγησε τα κράτη στην αναζήτηση και ανακάλυψη νέων μεθόδων προκειμένου να λύσουν το πρόβλημα του ενεργειακού εφοδιασμού. Γι' αυτόν τον σκοπό η Ελλάδα εξέδωσε άδεια έρευνας κι εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στο Αιγαίο. Όπως ήταν βέβαιο, η αντίδραση της Τουρκίας ήταν άμεση παραχωρώντας αυτοβούλως σε μια

κρατική της εταιρία (ΤΡΑΟ) την άδεια για εξερεύνηση του υπεδάφους με στόχο την ανεύρεση κοιτασμάτων πετρελαίου, σε περιοχές του ανατολικού Αιγαίου ξεκινώντας από τις εκβολές του Έβρου και φτάνοντας νοτιότερα έως τη Χίο. Η κύρια επιδίωξή της ήταν να προκαλέσει την αμφισβήτηση του φυσικού δικαιώματος της Ελλάδας ως προς την εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας, ώστε να αναγκάσει την Ελλάδα σε διευθέτηση των διαφορών τους (Συρίγος & Ντόκος 2020, 7).

Το **1974** η Τουρκία μόλις λίγες μέρες πριν την εισβολή της στην Κύπρο, συνέχισε τη δράση της στα πλαίσια της ίδιας στρατηγικής, συνεχίζοντας με την έκδοση νέων αδειών εξερεύνησης στην ελληνική υφαλοκρηπίδα, επεκτείνοντας την έκταση δράσης στα προαναφερθέντα σημεία αλλά και προσθέτοντας νέα σημεία, όπως αυτά πλησίον των Δωδεκανήσων και της Ρόδου. Μάλιστα, κατά την ίδια χρονική περίοδο είχε δοθεί εντολή διάπλου -για ερευνητικούς σκοπούς- στο ερευνητικό σκάφος Chadarli, στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κυκλάδων και Δωδεκανήσων, παραβιάζοντας για ακόμη μια φορά την ελληνική υφαλοκρηπίδα (Ιωάννου & Στρατή 2013, 419).

Η εισβολή στην Κύπρο και ο Α΄ Αττίλας, πρόσθεσαν ένα ακόμη πρόβλημα στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Η Τουρκία κατέχοντας πλέον το ανατολικό τμήμα της Κύπρου, προέβη και στην αμφισβήτηση του FIR Αθηνών και του FIR Λευκωσίας. Το FIR (Flight Information Region) αφορά περιοχές που παρέχουν πληροφορίες πτήσεων, αποτελεί ένα περιφερειακό κέντρο ελέγχου της εναέριας κυκλοφορίας, με διοικητικό ρόλο και σκοπό να παρέχει συμβουλές και πληροφορίες για ζητήματα έρευνας και διάσωσης, στον εναέριο χώρο που βρίσκεται πάνω από την εδαφική επικράτεια καθώς και την αιγιαλίτιδα ζώνη του εκάστοτε κράτους, αν είναι παράκτιο. Ο Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας, μετά την υπαγωγή της Ελλάδας, της Κύπρου και της Τουρκίας στον οργανισμό, κατέληξε σε συμφωνία για τα όρια κάθε FIR (Συρίγος & Ντόκος 2020, 24). Όμως, μετά την εισβολή της Τουρκίας, η ίδια θεώρησε ότι μπορεί πλέον να αναδιαμορφώσει και τα όρια του FIR, ενημερώνοντας τους αεροναυτιλλόμενους για τα νέα σύνορα και δημοσιεύοντας έναν νέο χάρτη με τα νέα όρια του FIR, τα οποία άγγιζαν τη μέση του Αιγαίου⁷. Ο κύριος λόγος αυτής της κίνησης ήταν η προστασία της εδαφικής επικράτειας από την εχθρική και απειλητική στάση της Ελλάδας, όπως ισχυρίστηκε η Τουρκία.

Οι τουρκικές διεκδικήσεις συνεχίστηκαν το **1975** στη σκιά του Κυπριακού ζητήματος, εγείροντας αυτή τη φορά μομφές κατά του υφιστάμενου ελληνικού εναέριου χώρου, που είχε καθοριστεί από το 1931 -και διατηρείται έως σήμερα- στα 10nm, προβάλλοντας την αντίθεση με το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 6nm, υποστηρίζοντας πως η διαφορά αυτή είναι ανορθόδοξη, καθότι δε νοείται κυριαρχία επί του εναέριου χώρου χωρίς το αντίστοιχο έδαφος. Ακολούθως, το **1976**, η Τουρκία εφηύρε ένα νέο εγχείρημα, για να παραβιάσει ξανά την ελληνική υφαλοκρηπίδα, τη διενέργεια σεισμολογικών ερευνών, στη θαλάσσια περιοχή ανάμεσα στα νησιά της Λέσβου και του Αγίου Ευστρατίου.

Όλα τα παραπάνω περιστατικά συντέλεσαν στο να κλιμακωθεί η κρίση ανάμεσα στα δύο κράτη, όταν τον Ιανουάριο του **1996** η Τουρκία προκάλεσε θερμό επεισόδιο στην περιοχή των Ιμίων, με πιθανή έκβαση την πρόκληση μιας εμπόλεμης σύρραξης. Δεδομένου ότι η Ελλάδα προσυπέγραψε το 1982 τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας και λίγο αργότερα, το 1995,

⁷ NOTAM 714 (notice to airmen=NOTAM): η Τουρκία αιτήθηκε από τα αεροσκάφη που βρίσκονταν πάνω από τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου ή που επρόκειτο να τα προσεγγίσουν, να δεχτούν τις εντολές του FIR Κωνσταντινουπόλεως και όχι των Αθηνών (Συρίγος & Ντόκος 2020, 24).

επικύρωσε το νόμο για το μονομερές δικαίωμά της στην επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης σε 12νμ, η γείτονα χώρα θεώρησε ότι μια τέτοιου είδους ελληνική στρατηγική θα περιορίσει σημαντικά την κυριαρχία της. Η επιχειρηματολογία της βασίστηκε στη θεωρία περί «γκρίζων ζωνών», δηλαδή σημεία όπως νησιά και βραχονησίδες, που κατά την τουρκική αντίληψη, δεν υπάγονται στην ελληνική κατοχή και δε δικαιούνται απόκτησης ζωνών δικαιοδοσίας αλλά προϋποθέτουν μια από κοινού συμφωνία.

2.2 Η ΚΑΤΟΠΤΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Από τα αρχαία ακόμη χρόνια, η σημαντικότητα του Αιγαίου Πελάγους αναδεικνύεται από την ιστορική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική συνεισφορά του. Επιπλέον, εκτός από τα παραπάνω, πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στον στρατιωτικό του χαρακτήρα, όπου μέσω της στρατιωτικοποίησης των νησιών ενισχύεται το αμυντικό δόγμα της Ελλάδας, ενώ παράλληλα η διάταξη των νησιών προσφέρουν βέβαιο γεωστρατηγικό πλεονέκτημα, αφού υφίσταται η δυνατότητα αφενός της θαλάσσιας επικοινωνίας και αφετέρου του διάπλου των πολεμικών πλοίων, σε συγκεκριμένες θαλάσσιες περιοχές (Κουσκουβέλης 2007, 149).

Το Αιγαίο Πέλαγος μπορεί να θεωρηθεί ως ένα υπό-τμήμα περιφερειακής θαλάσσιας περιοχής της Μεσογείου και συνδυάζει τις ακτογραμμές και της βόρειας ηπειρωτικής Ελλάδας αλλά και της ανατολικής. Η θαλάσσια περιοχή του περικλείει την πλειοψηφία των ελληνικών νησιών, συμπεριλαμβανομένων των Δωδεκανήσων, του νησιωτικού συμπλέγματος της Μεγίστης, δηλαδή το γνώριμο Καστελόριζο, καθώς και το νότιο τμήμα του Κρητικού Πελάγους, σημεία κομβικά, στα οποία παρουσιάζονται οι κύριες τουρκικές διεκδικήσεις. Ένα ξεχωριστό χαρακτηριστικό γνώρισμα των νησιών του Αιγαίου Πελάγους είναι ότι λόγω των κοντινών αποστάσεων, τα νησιά συνδέονται μεταξύ τους δημιουργώντας ένα συμφύες, αδιάιρετο σύμπλεγμα, ενώ την ίδια στιγμή ειδικά τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου λειτουργούν και ως ένα φυσικό σύνορο όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κουσκουβέλης 2007, 150-158). Οι μικρές αποστάσεις των νησιών δρουν ως ανασταλτικός παράγοντας, σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, ιδίως όσον αφορά την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ του Αιγαίου, καθώς όπως έχει ήδη προαναφερθεί, η απόσταση ανάμεσα στις ελληνικές και τις τουρκικές ακτές είναι πολύ μικρότερη των 400νμ, δηλαδή το διπλάσιο μέγιστο όριο των 200νμ όπως αυτό ορίζεται στους κανονισμούς της Σύμβασης της Θάλασσας (Ροζάκης 2013, 19).

Αναφορικά με τη μορφολογία, η συνολική έκταση της ελληνικής ακτογραμμής, αγγίζει την έκταση των 131.957τ.χλμ και το μήκος των ακτών της υπολογίζεται στα 15000χλμ. Το άθροισμα των ελληνικών νησιών είναι 9837, τα οποία καλύπτουν το 18,8% της επικράτειας, και συμπερασματικά αυτά τα δεδομένα κατατάσσουν την Ελλάδα ως την χώρα με τη μεγαλύτερη ακτογραμμή μεταξύ των μεσογειακών χωρών αλλά και μια εκ των νησιωτικών χωρών παγκοσμίως (GEODATA). Συγκεκριμένα, για το Αιγαίο Πέλαγος, η παράκτια ζώνη του χωρίζεται σε ηπειρωτική και νησιωτική, και ειδικότερα μόνο η νησιωτική ακτογραμμή ανέρχεται στα 7500χλμ, ενώ γενικά το σύνολο της φτάνει τα 11790χλμ, εν αντιθέσει με αυτή της Τουρκίας η οποία αγγίζει μόλις τα 3327χλμ (Συρίγος & Ντόκος 2020, 49).

2.2.1 ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΩΣ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ

Η έννοια του «αρχιπελάγους» ως προς τη γεωγραφική της σπουδαιότητα, αναφέρεται στο σύμπλεγμα των νήσων το οποίο εδράζεται σε μια ευρεία θαλάσσια έκταση (Ιωάννου & Στρατή 2013, 143). Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτόν τον ορισμό η περιοχή του Αιγαίου Πελάγους δύναται να χαρακτηριστεί ως αρχιπέλαγος, πόσο μάλλον τα συμπλέγματα των νήσων του, όπου οι δεσμοί τους ανάγονται σε οικονομικούς και πολιτικούς (Συρίγος 2021, 261).

Η Σύμβαση της Θάλασσας προσδιορίζει ως αρχιπελαγικό κράτος, εκείνο που αποτελείται μόνο από συμπλέγματα νήσων. Ειδικότερα, το άρθρο 46α αναφέρει ότι «*Αρχιπελαγικό Κράτος είναι αυτό που συγκροτείται μόνο από ένα ή και παραπάνω αρχιπελάγη και ίσως από άλλα νησιά*», και εν συνεχεία το άρθρο 46β συμπληρώνει «*το αρχιπέλαγος ως σύμπλεγμα νήσων συμπεριλαμβανομένων και των τμημάτων νήσων, όπου τα ύδατα καθώς και άλλα φυσικά χαρακτηριστικά αλληλοσυνδέονται, με αποτέλεσμα τον σχηματισμό μιας γεωγραφικής, πολιτικής και οικονομικής ενότητας*» (UNCLOS, 40). Βάσει των παραπάνω προσταγόν της Σύμβασης, ένα αρχιπελαγικό κράτος έχει τη δυνατότητα να χαράξει ευθείες γραμμές βάσεις που θα ενώσουν τα ακρότατα σημεία των νήσων και των σκοπέλων, δημιουργώντας ουσιαστικά μια νέα ζώνη δικαιοδοσίας «τα αρχιπελαγικά ύδατα», που θα αποτελέσει τον θεμέλιο λίθο για τον προσδιορισμό των υπόλοιπων θαλάσσιων ζωνών, εξαιρουμένων των εσωτερικών υδάτων (Ιωάννου & Στρατή 2013, 146).

Συμπερασματικά, διαφαίνονται τρεις κατηγορίες αρχιπελαγικών κρατών: 1) αρχιπελαγικά κράτη που κατοχυρώνουν όλα τα κριτήρια για χάραξη αρχιπελαγικών γραμμών βάσης, 2) αρχιπελαγικά κράτη που δε συμπεριλαμβάνονται σε αυτές τις διατάξεις και τέλος 3) ηπειρωτικά κράτη που κατέχουν αρχιπελάγη (Ιωάννου & Στρατή 2013, 145). Όπως γίνεται

κατανοητό, η Ελλάδα κατατάσσεται στην τρίτη κατηγορία κι επομένως δε μπορεί να συμπεριληφθεί στις ρυθμίσεις αυτές, παρόλο που η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε κατά τη διάρκεια της διάσκεψης της 14ης Αυγούστου 1974, την υπαγωγή του κράτους στον εν λόγω κανονισμό, προβάλλοντας ως επιχείρημα ότι οι γεωγραφικές συνιστώσες μεταξύ παράκτιων και ωκεάνιων κρατών είναι αναγκαίο να αντιμετωπίζονται με όμοια κριτήρια (Ιωάννου & Στρατή 2013, 145)⁸. Η αντίδραση της Τουρκίας ήταν αναμενόμενη, καθώς ήταν βέβαιο ότι θα εναντιωθεί στην ελληνική πρόταση και μάλιστα κατηγόρησε την Ελλάδα επειδή η εφαρμογή μιας τέτοιας διάταξης στο Αιγαίο, επρόκειτο να ενισχύσει σημαντικά την ισχύ των νησιών του ανατολικού Αιγαίου.

2.2.2 ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΩΣ ΗΜΙΚΛΕΙΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Είναι γεγονός ότι το Αιγαίο, λόγω της μορφολογίας του, μπορεί τυπικά να χαρακτηριστεί και ως μια ημίκλειστη θάλασσα, εφόσον η θαλάσσια περιοχή του ανατολικού κυρίως μέρους της, περιβρέχεται από δύο παράκτια κράτη την Ελλάδα και την Τουρκία, ενώ ταυτόχρονα συνδέεται και με τη Μεσόγειο Θάλασσα⁹. Επιπλέον πρόκειται για μια θαλάσσια περιοχή περιορισμένου εύρους, ειδικά όσον αφορά τα θαλάσσια σημεία που βρίσκονται στην περιοχή του ανατολικού Αιγαίου, από τον Έβρο έως τα Δωδεκάνησα και το σύμπλεγμα της Μεγίστης.

Ακόμη και στις κλειστές και τις ημίκλειστες θάλασσες, οι κανόνες που διέπουν τη Σύμβαση της Θάλασσας, δεν παρουσιάζουν κάποια ειδική διάταξη ως προς τον προσδιορισμό των

⁸ «Ως αρχιπελαγικά κράτη θεωρούνται οι Μπαχάμες, το Πράσινο Ακρωτήριο, τα Φίτζι, οι Ολλανδικές Αντίλλες, η Νέα Γουινέα, οι Φιλιππίνες, τα νησιά Σολομώντα, Σάο Τόμ & Πρινσίπε, η Ισλανδία και η Ινδονησία» ... «Από τα πιο σημαντικά αρχιπελάγη που ανήκουν σε ηπειρωτικά κράτη και δεν υπάγονται στις σχετικές ρυθμίσεις της Σύμβασης Δικαίου Θάλασσας είναι το Αιγαίο (Ελλάδα), οι Βερμούδες (Ην. Βασίλειο), τα νησιά Κουκ (Νέα Ζηλανδία), η Χαβάη (ΗΠΑ) και οι νήσοι Φερόες (Δανία)» (Ιωάννου & Στρατή 2013, 145)

⁹ Άρθρο 122: Κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα σημαίνει κόλπος, λεκάνη ή θάλασσα γενικά που περιβρέχεται από δύο ή περισσότερα κράτη και που συνδέεται με άλλη θάλασσα ή τον ωκεανό μέσω στενού περάσματος, ή που αποτελείται ολοκληρωτικά από τα χωρικά ύδατα ή τις Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες δύο ή περισσότερων παράκτιων κρατών (UNCLOS)

θαλασσιών ζωνών ή να απορρίπτουν εντελώς την επέκταση των χωρικών υδάτων, εκτός βέβαια από την περίπτωση των στενών του Ορμούζ, όπου τυπικά παρέχεται η δυνατότητα, ωστόσο Ιράν και Ομάν δεν έχουν αμφισβητήσει τα δικαιώματα αμοτέρων και έχουν αποδεχτεί πως μια διεύρυνση θα προκαλούσε σοβαρά προβλήματα στη ναυσιπλοΐα και κατά συνέπεια στη μεταφορά πετρελαίου. Όσον αφορά τη Μεσόγειο Θάλασσα, το Διεθνές Δικαστήριο την χαρακτήρισε ως ημίκλειστη θάλασσα, στην απόφασή του για την υπόθεση οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μεταξύ Μάλτας και Λιβύης¹⁰. Ανεξαρτήτως, λοιπόν, επισήμανσης κλειστής ή ημίκλειστης θάλασσας, κάθε παράκτιο κράτος έχει την ικανότητα, βάσει εθιμικού δικαίου, να χαράξει θαλάσσιες ζώνες όπως και να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη του, φτάνοντας έως και το ανώτατο επιτρεπτό όριο των 12νμ. Βέβαια, όπως ήδη προαναφέρθηκε, υπάρχουν περιπτώσεις όπου η γεωγραφική στενότητα δε συνιστά τη μέγιστη επέκταση, οπότε εμφανίζεται το ζήτημα της οριοθέτησης (Στρατή 2012, 1).

Σε αυτό ακριβώς στήριξε η Τουρκία την επιχειρηματολογία της, κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης¹¹, όταν θέλησε να εμποδίσει την Ελλάδα να προβεί στην επέκταση των χωρικών της υδάτων. Επικαλούμενη το άρθρο 123¹² της Σύμβασης, περί υποχρεωτικής συνεργασίας των αντικείμενων κρατών, υποστήριξε ότι σε αυτές τις περιοχές η οριοθέτηση επιτυγχάνεται μόνο μέσω διαπραγματεύσεων έως ότου προκύψει συμφωνία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, που συνήθως καταλήγει στην εφαρμογή της μέσης γραμμής. Όμως, το συγκεκριμένο άρθρο δε σχετίζεται με την διαδικασία της οριοθέτησης (Συρίγος 2021, 260) και συνάμα στη Σύμβαση αναφέρεται η λέξη «should», επομένως γίνεται κατανοητό ότι προβλέπεται μια μορφή σύστασης και όχι υποχρέωσης συνεργασίας (Στρατή 2012, 2).

¹⁰ Το 1976 Μάλτα και Λιβύη συμφώνησαν στην προσφυγή του Διεθνούς Δικαστηρίου για τη διευθέτηση οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Στη σελίδα 40 της απόφασης που εκδόθηκε το 1985, η Μεσόγειος χαρακτηρίζεται ως ημίκλειστη θάλασσα: «*In a semi-enclosed sea like the Mediterranean, that reference to neighbouring States is particularly apposite, for, as will be shown below, it is the coastal relationships in the whole geographical context that are to be taken account of and respected*»

¹¹ «*In areas of semi-enclosed seas having 100 special geographic characteristics, the breadth of the territorial sea shall be determined by agreement between the coastal States of that area, in accordance with equitable principles*»

πηγή : UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea (DOALOS) «Turkey: draft article on the territorial sea: breadth of the territorial sea, global or regional criteria, open seas and oceans, semi-enclosed seas and enclosed seas»

¹² Άρθρο 123: τα κράτη που περιβρέχονται από κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα οφείλουν να συνεργάζονται κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους και των καθηκόντων τους όπως προβλέπει η παρούσα Σύμβαση. Ο σκοπός αυτός μπορεί να επιτευχθεί άμεσα ή μέσω διαβουλεύσεων με την αρμόδια αρχή: α) να συντονίζουν τη διαχείριση, τη διατήρηση, την έρευνα και την εκμετάλλευση των ζώντων θαλάσσιων πόρων, β) να συντονίζουν την εφαρμογή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους, στα πλαίσια προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος, γ) να συντονίζουν τις πολιτικές τους στον τομέα της επιστημονικής έρευνας και να αναλαμβάνουν από κοινού τα κατάλληλα προγράμματα για την περιοχή και δ) να προσκαλεί, ανάλογα με την περίπτωση, και άλλα ενδιαφερόμενα κράτη ή διεθνείς οργανισμούς, προκειμένου να συνεργαστούν μαζί τους όπως προβλέπουν οι διατάξεις του παρόντος άρθρου (UNCLOS)

2.3 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΙΓΙΑΛΙΤΙΔΑΣ ΖΩΝΗΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Ο θεσμός της επέκτασης των χωρικών υδάτων αποτελεί εθιμικό κανόνα της Σύμβασης της Θάλασσας, δεσμεύει δηλαδή όλα τα κράτη, και μάλιστα η πλειονότητα των κρατών έχει υιοθετήσει αυτή την πρακτική. Η Ελλάδα, όμως, παρόλο που έχει επικυρώσει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας με το νόμο 2321/1995¹³, δεν έχει κάνει χρήση αυτού του δικαιώματός της, ενώ έχει δηλώσει ότι δεν αποποιείται το συγκεκριμένο δικαίωμα απλώς δεν το έχει εφαρμόσει για λόγους που επιβάλλει η εθνική στρατηγική του κράτους. Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης είναι αναφαίρετο δικαίωμα κάθε κράτους, που μπορεί να το εφαρμόσει ανά πάσα στιγμή ή όποτε θεωρήσει σκόπιμο να το κάνει, εφόσον η Σύμβαση δεν αναφέρει οποιονδήποτε περιορισμό περί χρονικού πλαισίου της επέκτασης. Το παρόν καθεστώς που ισχύει για την αιγιαλίτιδα ζώνη στις ελληνικές θάλασσες, βασίζεται στον νόμο 230/1936 και είναι τα 6νμ, ενώ για το εύρος του εναέριου χώρου, οι ελληνικές κυβερνήσεις επέλεξαν να το διατηρήσουν στα 10νμ από τις ακτές, όπως ορίζει το ΠΔ το 1931¹⁴. Εδώ έγκειται και το «ελληνικό παράδοξο», μια παγκόσμια πρωτοτυπία όπου ο κυρίαρχος εναέριος χώρος δεν ταυτίζεται με την εδαφική κυριαρχία, αλλά μπορεί να εξηγηθεί και να διατηρηθεί απαρέγκλιτα στη βάση του νόμου 2321/1995 για την επικείμενη επέκταση.

Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο Πέλαγος από τα 6 στα 12νμ, θεωρείται ένα διάβημα καθοριστικής σημασίας και εκτιμάται ότι θα αποφέρει πολλά θετικά αποτελέσματα για την Ελλάδα. Καταρχάς, ίσως το πιο σημαντικό και βασικό πλεονέκτημα είναι η αύξηση της κυριαρχίας στη θαλάσσια περιοχή και αυτό γίνεται αντιληπτό με την αναλογία σε πραγματικούς αριθμούς, όταν με την κατοχή των 6νμ το ποσοστό κυριαρχίας είναι 43,5% ενώ τα 12νμ θα το μεγεθύνουν σε 71,5% (Συρίγος & Ντόκος 2020, 11). Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι οι θαλάσσιες περιοχές δεν αφορούν μόνο τα σημεία στα οποία εστιάζουν οι τουρκικές διεκδικήσεις, αλλά και αυτές που βρίσκονται σε μακρινή απόσταση όπως η Πελοπόννησος, ο Θερμαϊκός Κόλπος κ.α. Η εφαρμογή της επέκτασης της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης και τα νέα όρια δε φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά την Τουρκία, αφού διαφαίνεται ότι βγαίνει κερδισμένη με μια, μικρή βέβαια, αύξηση της κυριαρχίας της κατά 1,2% καθώς από το 7,5% θα φτάσει το 8,7%. Το αρνητικό στοιχείο σε αυτή την περίπτωση είναι η σημαντική μείωση που θα υποστεί το εύρος της ανοιχτής θάλασσας, συγκεκριμένα της

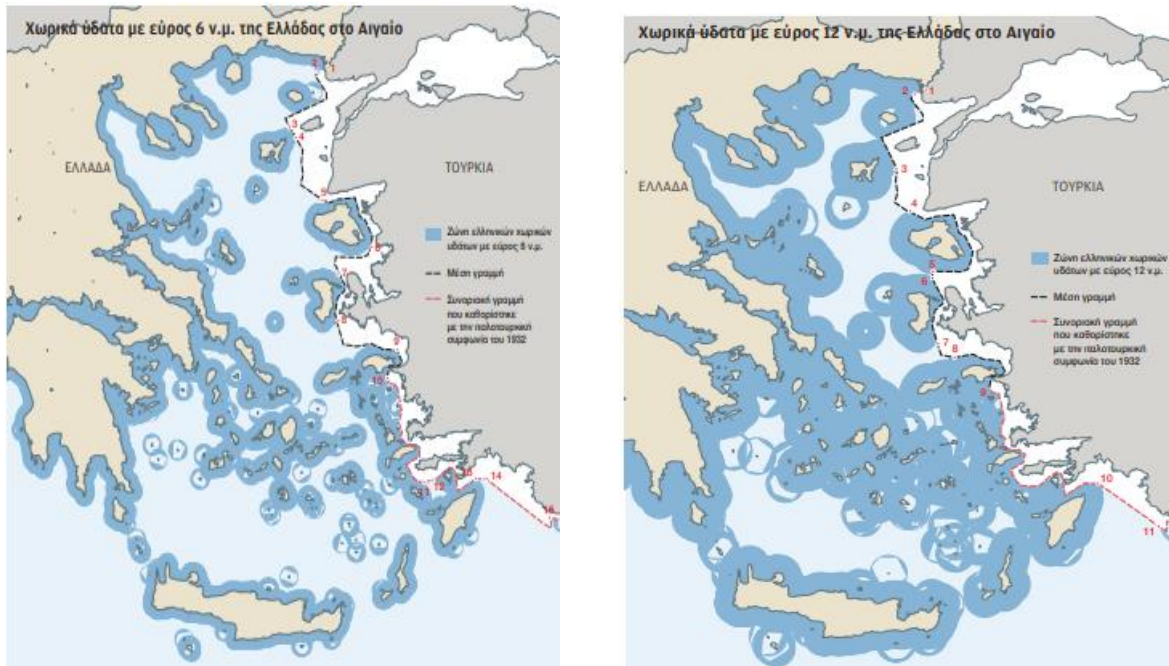
¹³ Νόμος 2321/1995: Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης (ΑΑΔΕ)

¹⁴ ΦΕΚ Α' 325 06/09/1931: «Περί καθορισμού πλάτους χωρικών υδάτων, όσον αφορά τα ζητήματα της Αεροπορίας και Αστυνομίας αυτής»...«Ορίζομεν το πλάτος της ζώνης των χωρικών υδάτων της αναφερόμενης εν τω άρθρω 2 του νόμου 5017 εις 10 ναυτικά μίλια από των ακτών της επικράτειας» (Εφημερίδα Κυβερνήσεως)

τάξεως του 29,2% (Συρίγος & Ντόκος 2020, 14), με αντίκτυπο τη δημιουργία «διεθνών στενών», εξαιτίας της γεωγραφικής στενότητας μεταξύ των περισσότερων νησιών του Αιγαίου, αλλά και σε πολλές περιοχές θα παρατηρηθεί ακόμη και εξαφάνιση των διεθνών υδάτων, όπως ακριβώς φαίνεται στην εικόνα παρακάτω. Η Σύμβαση της Θάλασσας έχει προνοήσει για την επίλυση αυτού του ζητήματος και τη διευκόλυνση της διεθνούς ναυσιπλοΐας με τις διατάξεις των άρθρων 41 και 42 παρ.1¹⁵. Συνεπώς, η Ελλάδα ως συμβαλλόμενο μέρος κι έχοντας πλήρη επίγνωση της γεωγραφικής μορφολογίας των θαλάσσιων περιοχών της, έχει ήδη δημοσιεύσει στο παρελθόν ερμηνευτική δήλωση¹⁶ προκειμένου να αποφύγει βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες επιπτώσεις κατά την εφαρμογή της Σύμβασης. Βέβαια, εκτός από τα προβλήματα της ναυσιπλοΐας, που εν τέλει δύνανται να αντιμετωπιστούν, εμφανίζεται και το ζήτημα της πόντισης καλωδίων και σωληναγωγών, όπου υπό κανονικές συνθήκες, τέτοιου είδους εργασίες επιτελούνται κατά κύριο στην ανοιχτή θάλασσα από πολυεθνικές εταιρίες, ενώ σε περιοχή αιγιαλίτιδας ζώνης κάτι τέτοιο δε μπορεί να συμβεί. Ίσως όμως, αυτή η κατάσταση να οδηγήσει τελικά την Ελλάδα σε περαιτέρω αναβάθμιση των τεχνολογικών μέσων αλλά και σε νέες επιχειρηματικές επενδύσεις (Ιωάννου & Στρατή 2020, 247).

¹⁵ βλ. υποκεφάλαιο 1.2 «Η αιγιαλίτιδα ζώνη»

¹⁶ Κατά την κύρωση της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας με τον νόμο 2321/1995, η Ελλάδα έκανε ιδιαίτερη αναφορά στο III Μέρος: «...Περί στενών χρησιμοποιούμενων για τη διεθνή ναυσιπλοΐα και την εφαρμογή στην πράξη των άρθρων 36, 38, 41 και 42, σε περιοχές όπου είναι κατεσπαρμένα πολυάριθμα νησιά που σχηματίζουν πληθώρα εναλλακτικών στενών, εξυπηρετούντων ουσιαστικώς μία και την αυτή οδό διεθνούς ναυσιπλοΐας, η Ελλάς αντιλαμβάνεται ότι το οικείο παράκτιο κράτος, έχει την ευθύνη όπως προσδιορίζει τον ή τους διαδρόμους μέσω των εναλλακτικών στενών, δια των οποίων τα πλοία και τα αεροσκάφη τρίτων χωρών θα δύνανται να διακινούνται υπό καθεστώς πλου διέλευσης, ώστε αφενός να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις της διεθνούς ναυσιπλοΐας και αεροπλοΐας και αφετέρου να πληρούνται οι ελάχιστες απαιτήσεις τόσο των διερχόμενων πλοίων όσο και του παράκτιου κράτους...» (Ιωάννου & Στρατή 2013, 27-28)

Εικόνα 3: Τα χωρικά ύδατα με εύρος 6νμ και με 12νμ (Πηγή: Καθημερινή)

Παρά την αναπροσαρμογή των ορίων της ανοιχτής θάλασσας, μετά τη μείωσή της, καθώς και η θέσπιση των αντίστοιχων ρυθμίσεων για τη διασφάλιση της ναυσιπλοΐας, με τη βοήθεια των θεσμών «πλου διέλευσης» αλλά και της «αβλαβούς διέλευσης», πιθανότατα θα ανακύψει ένα σοβαρότερο πρόβλημα. Τα ελληνικά νησιά και γενικότερα οι θαλάσσιες περιοχές του Αιγαίου Πελάγους, ανέκαθεν αποτελούσαν κι εξακολουθούν να αποτελούν στρατηγικά σημεία, γεγονός που δε μπορεί να μείνει ανεκμετάλλευτο από τις Μεγάλες Δυνάμεις και την αμυντική συμμαχία του ΝΑΤΟ. Η ελάττωση των διεθνών υδάτων, σε συνδυασμό με την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης, αναμένεται ότι θα ανατρέψει τα επιχειρησιακά τους σχέδια και παράλληλα θα περιορίσει σε μεγάλο βαθμό, τη διενέργεια των στρατιωτικών ασκήσεων, εξαιτίας της ρητής απαγόρευσης περί πολεμικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων της αεροπλοΐας και της απογείωσης ή προσγείωσης στρατιωτικών αεροσκαφών, στα χωρικά ύδατα παράκτιου κράτους (Ιωάννου & Στρατή 2013, 81).

Η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12νμ, παρουσιάζει την ευκαιρία διευθέτησης ενός χρόνιου θέματος, αυτού του εναέριου χώρου. Έχει ήδη προαναφερθεί το «ελληνικό παράδοξο» των 6νμ στη θάλασσα και των 10νμ στον υπερκείμενο εναέριο χώρο. Είναι μια από τις κύριες αμφισβητήσεις τις Τουρκίας, παρόλο που δείχνει ότι εν μέρει το έχει αποδεχτεί ως κανονισμό εθιμικού δικαίου, κατά καιρούς τουρκικά F16 παραβιάζουν τον ελληνικό εναέριο χώρο, με συνέπεια την γενικότερη αμφισβήτηση της εθνικής κυριαρχίας. Στην

πραγματικότητα, όμως, το τελευταίο χρονικό διάστημα και ειδικά από τους μεγάλους σεισμούς του Φεβρουαρίου 2023, που έπληξαν την Τουρκία οι εναέριες παραβιάσεις έχουν τερματιστεί (Υπ. Εξωτερικών 2024). Αναφορικά με τα ζητήματα διάσωσης και έρευνας, αυτά μπορεί να χαρακτηρίζονται ελάσσονος σημασίας, ωστόσο οι αξιώσεις της γείτονος χώρας σχετικά με την επέκταση του FIR Κωνσταντινουπόλεως, θα πάψουν ως πλέον αβάσιμες (Συρίγος & Ντόκος 2020, 29).

Πράγματι, η Ελλάδα φαίνεται να επωφελείται αρκετά από την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης Αιγαίο, διότι εκτός των υπολοίπων που προαναφέρθηκαν, είναι σε θέση να απολαμβάνει το αποκλειστικό δικαίωμά της στην αλιεία, με αποτέλεσμα τη μεγιστοποίηση των κερδών της σε οικονομικό επίπεδο. Με το ισχύον καθεστώς οι Έλληνες ψαράδες μπορούν να εκμεταλλευτούν πλήρως μόνο την αλιεία σε εύρος 6νμ. Οτιδήποτε πέρα από αυτή την έκταση είναι ανοιχτή θάλασσα και δεν υπάγεται στη νομοθεσία του ελληνικού κράτους περί προστασίας και διατήρησης των ζώντων οργανισμών και του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Όμως, οι μικρές αποστάσεις ανάμεσα στα ελληνικά νησιά, διατηρούν μικρό βάθος, το οποίο δεν επιτρέπει την ωτοκία των ψαριών, επομένως αυτή η δραστηριότητα λαμβάνει χώρα σε μεγαλύτερα βάθη, προφανώς έξω από τα 6νμ (Συρίγος & Ντόκος 2020, 31). Με γνώμονα τη λογική διαφύλαξης των έμβιων θαλάσσιων όντων η ελληνική νομοθεσία επιβάλλει στα ελληνικά σκάφη να μην αλιεύουν πέρα από χωρικά ύδατα, κατά το διάστημα Ιουλίου-Οκτωβρίου. Στον αντίποδα, οι Τούρκοι αλιείς αποφεύγουν να θέσουν ως προτεραιότητα την προστασία της θαλάσσιας ζωής συνεχίζοντας να ψαρεύουν ασύστολα τεράστιες ποσότητες ψαριών όλο το χρόνο (Συρίγος & Ντόκος 2020, 31). Εφόσον, λοιπόν, η Ελλάδα δεν επεκτείνει στα 12νμ, η ευνοϊκότερη λύση προήλθε από την ΕΕ το 1983 στα πλαίσια της «κοινής αλιευτικής πολιτικής», προσκαλώντας τα κράτη- μέλη να εφαρμόσουν ένα είδους προστατευτικής ζώνης αλιείας στα 12νμ, ανεξαρτήτως της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης τους. Το εν λόγω ζήτημα θα μπορούσε να διευθετηθεί και με την εξαγγελία ελληνικής ΑΟΖ, οι διαπραγματεύσεις με την Τουρκία, όμως, θα ήταν εξίσου σκληρές, λόγω απουσίας του απαραίτητου θαλάσσιου χώρου. Αν και η Ελλάδα είναι ένα κατεξοχήν ναυτικό κράτος, οι κυβερνήσεις των τελευταίων τουλάχιστον 40 ετών, αδιαφορούν και δεν επιδεικνύουν την απαιτούμενη μέριμνα, για ένα ζήτημα μείζονος σημασίας, όχι μόνο ως προς το δύσκολο κομμάτι της επίλυσής του, που περιλαμβάνει την διαπραγμάτευση για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, αλλά δεν έχει τεθεί ούτε στον δημόσιο λόγο προς συζήτηση.

2.4 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ

Πώς όμως σχετίζονται τα χωρικά ύδατα με την υφαλοκρηπίδα; Η ενδεχόμενη επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο Πέλαγος, θα έχει και ως αποτέλεσμα τη μείωση των προς οριοθέτηση περιοχών της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Αναλυτικότερα, η έκταση της υφαλοκρηπίδας με την παρούσα κατάσταση στα ελληνικά ύδατα των 6nm είναι 11,1% (20.928 τ.χλμ), ενώ κατόπιν επέκτασης στα 12nm το ποσοστό της υφαλοκρηπίδας θα φτάσει μόλις το 5,1% (9.725 τ.χλμ) (Συρίγος & Ντόκος 2020, 14). Αυτό το νέο δεδομένο δεν είναι απαραίτητα αρνητικό, αντιθέτως ενισχύει τα ελληνικά συμφέροντα. Η αιγιαλίτιδα ζώνη των 12nm θα επικαλύψει το αντίστοιχο εύρος της υφαλοκρηπίδας, κι επομένως η τελευταία θα περιέλθει στην ελληνική κυριαρχία. Όσο μεγαλύτερο είναι το εύρος της υφαλοκρηπίδας τόσο περισσότερο αυξάνονται οι ευκαιρίες για έρευνα, εκμετάλλευση και εξόρυξη κοιτασμάτων, πολύτιμων λίθων κλπ στο υπέδαφος. Αποτελεί ίσως την ευνοϊκότερη περίπτωση, που θέτει τα θεμέλια για την πραγματοποίηση επίλυσης του υφιστάμενου ενεργειακού ζητήματος. Η έλευση της COVID19 ανέδειξε την ανάγκη της χρήσης περισσότερης ενέργειας, και σε συνδυασμό με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία με άμεση συνέπεια τη ραγδαία αύξηση των τιμών ενέργειας, ανάγκασαν όλες τις κυβερνήσεις παγκοσμίως, να αναθεωρήσουν τις επιλογές τους σχετικά με τα ενεργειακά τους αποθέματα και να οδηγηθούν σε εναλλακτικές ενεργειακές λύσεις. Η Ελλάδα είναι μια από τις τυχερές χώρες που της δίνεται η δυνατότητα μετά από επιστημονικές μελέτες, να προχωρήσει σε μια βιώσιμη επένδυση, η οποία θα λύσει το ενεργειακό της πρόβλημα ή τουλάχιστον θα το ελαττώσει σε μεγάλο βαθμό.

Επιπροσθέτως, εφόσον το μεγαλύτερο μέρος της υφαλοκρηπίδας θα ανήκει πλέον στην ελληνική κυριότητα, οι τουρκικές διεκδικήσεις επί αυτής θα πάψουν να υφίστανται ή τουλάχιστον θα περιοριστούν (Συρίγος & Ντόκος 2020, 12).

Το ιδανικότερο σενάριο για την ελληνική πλευρά, θα ήταν να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη κι έπειτα να προχωρήσει στις διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Έχει μεγάλη διαφορά να ξεκινήσει η οριοθέτηση από τα 12nm από ότι από τα 6nm. Έτσι θα κατορθώσει να εκμεταλλευτεί αν όχι το 100% της υφαλοκρηπίδας, ένα εξίσου μεγάλο ποσοστό μηδενίζοντας κάθε προσδοκία της Τουρκίας.

Πάντως και στις δύο περιπτώσεις οριοθέτησης, η υιοθέτηση των ευθείων γραμμών βάσης από την Ελλάδα, θα εξυπηρετούσε κατά πολύ την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών. Αυτό το σύστημα θα βοηθήσει στη χάραξη γραμμών στα σημεία της ακτογραμμής που εμφανίζονται εγκοιλώσεις, εσοχές ή συστάδες μικρών νησιών (Στρατή 2012, 6). Είναι σίγουρα ωφέλιμο για την Ελλάδα, διότι η οριοθέτηση θα ξεκινήσει από τις γραμμές που θα ενώσουν τα προεξέχοντα σημεία και όχι από τις ακτές.

2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟΥ

Το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης ή όπως είναι ευρύτερα γνωστό ως Καστελόριζο, ανήκει διοικητικά στο νομό των Δωδεκανήσων και συμπεριλαμβάνει δεκαεννέα ποικιλόμορφα νησιά κατοικήσιμα και μη. Ενώ τυπικά αποτελεί μέρος του Αιγαίου Πελάγους, γεωγραφικά βρίσκεται στη Θάλασσα της Λεβαντίνης όπως αναφέρει ο Διεθνής Υδρογραφικός Οργανισμός (ΙΗΟ), χωρίς αυτό να υποδεικνύει δεσμευτικό χαρακτήρα για τα θαλάσσια σύνορα των κρατών¹⁷. Κι όμως η Τουρκία χρησιμοποιεί τη χαρτογράφηση του ΙΗΟ προσδοκώντας να αποδείξει ότι το Καστελόριζο δεν είναι τμήμα του Αιγαίου αλλά απλά ότι είναι μια απομακρυσμένη μικρή συστάδα νησιών που αν εφαρμοστεί η μέθοδος της μέσης γραμμής στην οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, ειδικότερα στην οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, θα αναδείξει τη δυσαναλογία του συγκριτικά με το μέγεθος των τουρκικών ακτών (Συρίγος & Ντόκος 2020, 43), με απώτερο σκοπό το τμήμα της υφαλοκρηπίδας του Καστελόριζου να θεωρηθεί τμήμα της τουρκικής (Συρίγος 2021, 726). Πάρα ταύτα, συμφωνεί με την ύπαρξη αιγιαλίτιδας ζώνης αλλά μόνο στα 6νμ, ώστε να συνεχίσει τις επιστημονικές της έρευνες στην εν λόγω περιοχή.

Για ποιο λόγο, άραγε, ένα τόσο μικρό σύμπλεγμα νησιών, γίνεται τόσο συχνά αντικείμενο συζήτησης, απασχολώντας τόσο πολύ την εξωτερική πολιτική Ελλάδας και Τουρκίας; Η αλήθεια είναι ότι ο ρόλος του είναι κομβικός και διττός: αφενός σε ενδεχόμενη εξαγγελία της Ελλάδας για την οριοθέτηση είτε ΑΟΖ είτε υφαλοκρηπίδας με την Κύπρο, το Καστελόριζο είναι εκείνο που θα κατοχυρώσει τα θαλάσσια σύνορα μεταξύ των δύο κρατών (Ελλάδας-Κύπρου), αφετέρου είναι γνωστό πλέον, ότι σύμφωνα με πρόσφατες επιστημονικές μελέτες

¹⁷ Η χαρτογράφηση του Διεθνούς Υδρογραφικού Οργανισμού (ΙΗΟ) χρησιμοποιήθηκε για τη διευθέτηση οριοθέτησης μεταξύ Μπαρμπάντος- Τρινιντάντ και Τομπάγκο, ωστόσο το Διαιτητικό Δικαστήριο απεφάνθη ότι πρόκειται απλώς για συλλογή δεδομένων ναυσιπλοΐας και την κατά προσέγγιση των ορίων μεταξύ της Καραϊβικής και του Ατλαντικού Ωκεανού, τονίζοντας ότι σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να προσδιορίσει βάση οριοθέτησης (Ιωάννου & Στρατή 2013, 155).

εντοπίστηκαν ευμεγέθη ενεργειακά κοιτάσματα (αποθέματα φυσικού αερίου και υδρογονανθράκων) στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, (Ιωάννου & Στρατή 2013, 155). Συνεπώς, όταν η ελληνική πλευρά αποφασίσει να θεσπίσει ΑΟΖ, θα καλυφθεί όλο το θαλάσσιο τμήμα ανάμεσα σε Ελλάδα και Κύπρο, βάζοντας φρένο στα σχέδια έρευνας κι εκμετάλλευσης της Τουρκίας. Μάλιστα, η Τουρκία δε δίστασε το 2020 να εκδώσει NAVTEX για ερευνητικούς σκοπούς στην περιοχή πλησίον του Καστελόριζου, που παραλίγο να καταλήξει σε διπλωματικό επεισόδιο, όταν το ερευνητικό πλοίο Oruc Reis, έπλεε σε πολύ κοντινή απόσταση μόλις 7νμ από το νησιωτικό σύμπλεγμα, παραβιάζοντας την ελληνική υφαλοκρηπίδα (Νέδος, 2020). Το βασικότερο και πιο το απειλητικό στοιχείο του περιστατικού αυτού, ήταν η διάπλου συνοδεία των δύο πολεμικών πλοίων στην εν δυνάμει ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη με πορεία προσέγγισης την ισχύουσα ζώνη των 6νμ, με τον ελληνικό στόλο να βρίσκεται σε επιφυλακή (Νέδος, 2020).

Εικόνα 4: Τα όρια ελληνικής υφαλοκρηπίδας και κυπριακής ΑΟΖ, βάσει της μέσης γραμμής (Πηγή: Καθημερινή)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΤΟ «CASUS BELLI»: ΟΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Μέχρι πρότινος, οι δύο χώρες είχαν ως δεδομένο πλέον τις σχέσεις καλής γειτονίας, εφόσον με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης¹⁸ αναγνωρίστηκε η ελληνική κυριαρχία στα

¹⁸ Η Συνθήκη του Παρισιού το 1947 προέβλεπε την παραχώρηση κυριαρχίας των νησιών και βραχονησίδων στην Ελλάδα. Αναφορικά με τα Δωδεκάνησα, αυτά παραχωρήθηκαν από την Ιταλία στην Ελλάδα, ενώ το 1932 είχε

νησιά της Σαμοθράκης, της Μυτιλήνης, της Λήμνου, της Σάμου, της Χίου και της Ικαρίας, ενώ από την άλλη πλευρά η Τουρκία φάνηκε ιδιαίτερα ικανοποιημένη, διότι η Συνθήκη επέβαλε το καθεστώς καθολικής αποστρατιωτικοποίησης σε Λήμνο, Σαμοθράκη και Λαγούσες, ενώ μερικής σε Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο και Ικαρία¹⁹ (Στούκας, 2022), διαμορφώνοντας συνολικά, ένα ισορροπημένο κλίμα μεταξύ τους. Όμως, λίγο πριν την έναρξη της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, τα γεγονότα της οικονομικής και πετρελαϊκής κρίσης, οδήγησαν την Ελλάδα το 1974, να ανακοινώσει για πρώτη φορά την πρόθεσή της για την αύξηση των χωρικών της υδάτων. Στο άκουσμα αυτής της δήλωσης, η αντίδραση της Τουρκίας ήταν άμεση, χαρακτηρίζοντας την προοπτική επέκτασης όχι μόνο στα 12νμ αλλά και γενικά οποιαδήποτε διεύρυνση θαλάσσιου εύρους, ως αιτία πολέμου, το γνωστό «casus belli». Έκτοτε, το «casus belli», επανέρχεται στο προσκήνιο και αποτελεί τη συνηθέστερη απάντηση της τουρκικής πλευράς προς την ελληνική, κάθε φορά που η επέκταση των ναυτικών μιλίων εμφανίζεται στον δημόσιο λόγο. Σημειωτέον, η Τουρκία παρόλο που δεν αποτελεί μέλος της Σύμβασης διατηρεί το εύρος των 6νμ στο Αιγαίο και των 12νμ στη Μαύρη Θάλασσα, μιμούμενη τα υπόλοιπα κράτη στην περιοχή (Συρίγος & Ντόκος 2020, 12). Αν και οι τουρκικές αρχές ισχυρίζονται ότι πρόκειται για μια απλή προειδοποίηση που έχει ως βασικό στόχο την προάσπιση των ζωτικών τους συμφερόντων (Συρίγος & Ντόκος 2020, 15), η πολιτική αυτή ανάγεται σε ευθεία πολεμική απειλή κι έρχεται σε αντιδιαστολή με μια από τις πιο σπουδαίες αρχές του διεθνούς δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 4 «*όλα τα μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών*».

Μία από τις αφορμές για casus belli, ήταν ότι η Συνθήκη της Λωζάνης που υπεγράφη το 1923, είχε τακτοποιήσει τις εκκρεμότητες των θαλάσσιων συνόρων των δύο κρατών, και ότι η Ελλάδα είχε παραβιάσει ήδη μια φορά τη Συνθήκη, με νόμο του Μεταξά το 1936 που επεξέτεινε την αιγιαλίτιδα ζώνη της από 3νμ σε 6νμ (Συρίγος & Ντόκος 2020, 17).

προηγηθεί συμφωνία μεταξύ Ιταλίας- Τουρκίας για τον καθορισμό των συνόρων. Εφόσον η Ελλάδα εισέρχεται ως διάδοχο κράτος οφείλει να διαφυλάξει τους ήδη υπάρχοντες κανόνες.

¹⁹ Η Συνθήκης της Λωζάνης (1923) περιλάμβανε το καθεστώς της αποστρατιωτικοποίησης στα νησιά του Αν Αιγαίου. Σύμφωνα με την Τουρκία, η Ελλάδα παραβίασε και παραβιάζει μέχρι σήμερα αυτό τον κανόνα. Η Ελλάδα διαμηνύει ότι η συγκεκριμένη ενέργεια οφείλεται στα γεγονότα του 1974 και τη γενικότερη απειλητική στάση της Τουρκίας, δικαιολογώντας τη θέση της στο Συμβούλιο Ασφαλείας, βάσει του άρθρου 51 του καταστατικού Χάρτη περί δικαιώματος χρήσης της νόμιμης άμυνας. (Υπ. Εξωτερικών 2024)

Ο κ. Συρίγος σε συνέντευξή του σημειώνει πως «*ό,τι απειλείται δεν αποστρατιωτικοποιείται*» (Συρίγος 2023)

Εκτός από αυτό, στη διαπραγμάτευση για το Δίκαιο της Θάλασσας, το 1974 η Τουρκία υποστήριξε ότι η Ελλάδα δεν έχει τη δυνατότητα επέκτασης καθώς το Αιγαίο Πέλαγος θεωρείται ημίκλειστη θάλασσα όπως λέγεται στο άρθρο 122²⁰. Επιπλέον, χρησιμοποιώντας τις διατάξεις του άρθρου 123²¹, προσπαθεί να επιβάλει την υποχρεωτική συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών στη θάλασσα.

Όμως, το βασικότερο επιχείρημά της, βασισμένο στο άρθρο 300²² της Σύμβασης, είναι ότι η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μετατροπή του Αιγαίου Πελάγους σε ελληνική λίμνη, το οποίο θα προκαλέσει σοβαρή δυσχέρεια στη χρήση της ανοιχτής θάλασσας -σε ορισμένα σημεία δε θα υφίσταται καν ανοιχτή θάλασσα- και στη ναυσιπλοΐα των τουρκικών σκαφών (Ιωάννου & Στρατή 2013, 101).

3.2 ΟΙ «ΓΚΡΙΖΕΣ ΖΩΝΕΣ»

Το 1994 η Σύμβαση της Θάλασσας τέθηκε σε ισχύ και η ελληνική Βουλή τον Μάιο του 1995 ψήφισε τον νόμο 2321/1995 που επικύρωσε την υπαγωγή της της Ελλάδας στη Σύμβαση. Σε ένα από τα άρθρα ο νόμος δηλώνει ξεκάθαρα ότι η Ελλάδα έχει το «αναφαίρετο δικαίωμα» να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στο μέγιστο όριο, σε χρόνο που ίδια κρίνει κατάλληλο. Μόλις λίγες μέρες μετά τη γνωστοποίηση της επικύρωσης, η τουρκική Εθνοσυνέλευση εξέδωσε ένα σχετικό ψήφισμα όπου μεταξύ άλλων δήλωσε ξεκάθαρα ότι η Τουρκία δε θα κάνει δεκτή μια ελληνική επέκταση στα 12νμ και μάλιστα μεταβίβασε στην κυβέρνηση την ευθύνη λήψης στρατιωτικών μέτρων στην περίπτωση που κρίνει ότι είναι αναγκαίο να διαφυλάξει τα συμφέροντα του κράτους (Συρίγος & Ντόκος 2020, 15).

Το Δεκέμβριο του 1995, ένα τουρκικό φορτηγό σκάφος αγκυροβόλησε στα Ίμια, με τον πλοίαρχο να υποστηρίζει ότι βρίσκεται σε τουρκική ακτή και ταυτόχρονα να αρνείται οποιαδήποτε ελληνική βοήθεια ρυμούλκησης του πλοίου. Το επόμενο χρονικό διάστημα, ακολούθησαν διάφορα περιστατικά, αρχικά με τον δήμαρχο της Καλύμνου να τοποθετεί ελληνική σημαία σε νησί των Ιμίων και ύστερα Τούρκοι δημοσιογράφοι να εγκαθιστούν μια τουρκική, δημοσιεύοντας τη δράση τους. Η εξέλιξη των γεγονότων ήταν ραγδαία με τις δύο πλευρές να τοποθετούν στρατιωτικές δυνάμεις εναέριων και θαλάσσιων μέσων, διεκδικώντας

²⁰ βλ. Στο ίδιο 2.2.2 Το Αιγαίο ως ημίκλειστη Θάλασσα

²¹ βλ. Στο ίδιο 2.2.2 Το Αιγαίο ως ημίκλειστη Θάλασσα

²² Άρθρο 300: Τα συμβαλλόμενα μέρη διεκπεραιώνουν καλή τη πίστη τα δικαιώματα που τους αναλογούν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση και ασκούν τα δικαιώματα, τη δικαιοδοσία και τις ελευθερίες που τους αναγνωρίζει κατά τρόπο που δε συνιστά κατάχρηση δικαιώματος (UNCLOS p137)

την κυριαρχία των νησιών, με την Τουρκία να αμφισβητεί την υφιστάμενη ελληνική κυριαρχία.

Αυτή η κρίση, έδωσε το έναυσμα στην Τουρκία να προβάλλει μια νέα στρατηγική εναντίον της Ελλάδας προκαλώντας της ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα. Εφόσον το άρθρο 121²³ της Σύμβασης κατέρριψε την άποψη της Τουρκίας ότι τα νησιά δεν δικαιούνται υφαλοκρηπίδας, η ίδια κατόρθωσε να «γκριζάρει» ελληνικά νησιά και βραχονησίδες με σκοπό να μπλοκάρει τις οριοθετήσεις θαλάσσιων ζωνών στα γκρι σημεία. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι μια επικείμενη προσφυγή Ελλάδας και Τουρκίας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, θα περιέπλεκε ακόμη περισσότερο την κατάσταση διότι το πρωτεύον ζήτημα θα ήταν η εδαφική κυριαρχία και δευτερεύον η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας (Συρίγος & Ντόκος 2020, 41).

Εικόνα 5: Οι «γκρίζες ζώνες» (Πηγή: Καθημερινή)

3.3 ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΓΑΛΑΖΙΑΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ

Καταρχάς, το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» ή αλλιώς «Mavi Vatan», είναι ένα εύρημα του Τούρκου υποναύαρχου Cihat Yagci, και ουσιαστικά πρόκειται περί ενός στρατηγικού σχεδίου επεκτατικών βλέψεων, που στο μεταξύ έγινε μέρος της γενικότερης εξωτερικής πολιτικής του κράτους. Το πλαίσιο της γενικότερης εξωτερικής πολιτικής έχει βασιστεί στην ανάλυση του πρώην υπουργού εξωτερικών Μ. Νταβούτογλου, ο οποίος υποστήριξε ότι η ισχυροποίηση της Τουρκίας θα επέλθει μέσα από τη γεωπολιτική, γεωπολιτισμική και γεωοικονομική

²³ Άρθρο 121 παρ. 2: «όλα τα νησιά με εξαίρεση ορισμένης κατηγορίας βράχων, δικαιούνται αιγιαλίτιδας ζώνης, συνορεύουσας ζώνης, ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας»

Άρθρο 121 παρ. 3: «οι βράχοι οι οποίοι δε μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή, δε θα έχουν δική τους αποκλειστική ζώνη ή υφαλοκρηπίδα» (UNCLOS)

ολοκλήρωση (Νταβούτογλου 2010, 839). Προκειμένου, λοιπόν, να επιτύχει τον στόχο της θα πρέπει να επεκταθεί σε τρεις γεωγραφικές ζώνες: α) εγγύς χερσαία λεκάνη (Βαλκάνια, Καύκασος, Μ. Ανατολή), β) τη θαλάσσια λεκάνη (Αν Μεσόγειο, Κασπία, Ερυθρά, Μαύρη Θάλασσα) και γ) την ηπειρωτική λεκάνη (Ευρώπη, Κεντρική & Ανατολική Ασία, Β. Αφρική). Οι βλέψεις του ιδεολογήματος εστιάζονται κυρίως στην επέκταση των θαλάσσιων ζωνών, με τελική έκβαση τη μετατροπή του κράτους σε κυρίαρχη δύναμη στην Αν. Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα.

Εικόνα 6: Η «Γαλάζια Πατρίδα» (Πηγή: ensonhaber.com)

Απόρροια του εν λόγω δόγματος είναι και το Τουρκολιβυκό Μνημόνιο, ένα προσύμφωνο ανάμεσα στην Τουρκία και τη Λιβύη που θα διαχωρίσει τις θαλάσσιες περιοχές μεταξύ των δύο κρατών και θα τους δώσει την ικανότητα να συνεργαστούν στα πλαίσια έρευνας, εύρεσης και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων και πετρελαίου. Κύπρος και Αίγυπτος συμφώνησαν με την αντίδραση της Ελλάδας η οποία διεμήνυσε ότι το μνημόνιο είναι άκυρο από γεωγραφικής και νομικής άποψης διότι αψηφά εντελώς την ύπαρξη της Καρπάθου, Ρόδου, Κάσου, Κρήτης και Καστελόριζου και παράλληλα παραβιάζει τα δικαιώματα των ελληνικών αυτών νησιών (Λιάκουρας 2019). Η ΕΕ σε επίσημη απόφαση της Συνόδου Κορυφής (2022) δήλωσε χαρακτηριστικά «Το μνημόνιο συνεννόησης Türkiye-Λιβύης του 2019 παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων κρατών, δεν συμμορφώνεται με το δίκαιο της θάλασσας και δεν μπορεί να παράγει έννομες συνέπειες για τρίτα κράτη» (ΕΕ 2022), ενώ και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ υποστήριξε ότι η υπηρεσιακή κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να λαμβάνει δεσμευτικές αποφάσεις τέτοιου βεληνεκούς (Νέδος 2022). Νωρίτερα το 2020, υπεγράφη στο Κάιρο, η

συμφωνία οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών Ελλάδας και Αιγύπτου, κατοχυρώνοντας έτσι τα κυριαρχικά τους δικαιώματα βάσει διεθνούς δικαίου και στέλνουν ένα ηχηρό πολιτικό μήνυμα στην Τουρκία (Newsroom 2020).

Ο κ. Α. Συρίγος σε ομιλία του στην Κύπρο συνοψίζει μέσα σε λίγες φράσεις όλο το θεώρημα της Γαλάζιας Πατρίδας λέγοντας: «Η Γαλάζια Πατρίδα είναι στρατηγική. Δεν είναι μία ακόμη διεκδίκηση. Δεν ήρθε απλώς να προστεθεί στον μεγάλο κατάλογο των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η Γαλάζια Πατρίδα ενσωματώνει όλες τις προηγούμενες διεκδικήσεις και προσφέρει τη δυνατότητα για νέες. Η στρατηγική της Γαλάζιας Πατρίδας δίνει τη δυνατότητα στην Τουρκία να διεκδικεί εκτός Διεθνούς Δικαίου, αλλά με τη λογική της ισχύος, όλη την Ανατολική Μεσόγειο. Πρόκειται για τον ζωτικό χώρο που χρειάζεται γύρω της η Τουρκία και βάσει αυτού διεκδικεί, χωρίς να βασίζεται καθόλου στο Διεθνές Δίκαιο» (Συρίγος 2022).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Η ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

Είναι πλέον πασιφανές ότι η θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου Πελάγους χαρακτηρίζεται ως μια ιδιαίτερα γεωγραφικά περίπλοκη περιοχή, κι αυτή η μορφολογική ιδιοτυπία εγείρει ζητήματα οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών. Είναι, βεβαίως, αδιαμφισβήτητο ότι η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης έως το μέγιστο εύρος είναι κατά κανόνα ένα αναφαίρετο μονομερές δικαίωμα των παράκτιων κρατών, εντούτοις όταν οι αποστάσεις μεταξύ αντικείμενων κρατών δε συνιστούν πρόσφορο έδαφος δημιουργούνται διαφορές που χρήζουν επίλυσης. Όπως έχει ειπωθεί, το άρθρο 15²⁴ προβλέπει τη σύναψη συμφωνίας αλλά ελλείψει αυτής έχει καθιερώσει ως βάση την αρχή της ίσης απόστασης που ενσωματώνει εθνικό κανόνα και πλέον χρησιμοποιείται από την πλειοψηφία των κρατών.

Στην υπόθεση της επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων η αμφισημία έγκειται στη γεωγραφική στενότητα των νησιών του ανατολικού Αιγαίου²⁵ και στις γκρίζες ζώνες όπου η Τουρκία ισχυρίζεται πως το καθεστώς κυριαρχίας είναι ουδέτερο.

²⁴ βλ. Στο ίδιο 1.2 Η αιγιαλίτιδα ζώνη

²⁵ Για παράδειγμα, η απόσταση ανάμεσα στον νησί της Σάμου και της απέναντι ακτής του Κουσάντασι στην Τουρκία, είναι μόλις 1νμ κι επομένως τα θαλάσσια σύνορα των δύο κρατών ορίζονται αναγκαστικά στη μέση

Η σύναψη συμφωνίας προϋποθέτει το υποχρεωτικό στάδιο των διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο κρατών, χωρίς τη δέσμευση κύρωσης συμφωνίας, αλλά με απαραίτητο συστατικό τη θέσπιση καθορισμένων και αμετάβλητων θέσεων στη βάση όμως των κανόνων του διεθνούς δικαίου (Ιωάννου & Στρατή 2013, 353). Παρόλα αυτά, αν οι διαπραγματευτικές διαδικασίες αποβούν άκαρπες χωρίς επίτευξη συμφωνίας, υπάρχει και η λύση της από κοινού προσφυγής στα διεθνή αρμόδια όργανα. Συγκεκριμένα, τα όργανα που επιτελούν τις διαδικασίες επίλυσης είναι τα ακόλουθα: 1) το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας, 2) το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, 3) τα Διαιτητικά Δικαστήρια και 4) την Ειδική Διαιτησία. Η Ελλάδα, μετά την κύρωση της Σύμβασης της Θάλασσας το 1995, με επίσημη εξαγγελία δήλωσε ότι αναθέτει μεταξύ άλλων, και τα ζητήματα που υπάγονται στο δίκαιο της θάλασσας, στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Ρούκουνας, 2019, 368).

Με εξαίρεση τα διεθνή όργανα που θα διευθετήσουν τις διαφορές εμφανίζεται και η παράμετρος της μεθόδου επίλυσης. Όπως έχει ήδη λεχθεί, το άρθρο 15 υποδεικνύει ως κύριο τρόπο οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης τη μέση γραμμή αλλά σε αυτό το σημείο εισάγονται και άλλες έννοιες όπως αυτή των «ειδικών περιστάσεων» και του «ιστορικού τίτλου», όταν αφενός οι συγκυρίες απαιτούν την ένταξη παραμέτρων όπως η ύπαρξη νησιών και η ναυσιπλοΐα, και αφετέρου η άσκηση ενός δικαιώματος που είναι κοινώς αποδεκτό, αντίστοιχα. Η αρχή της μέσης γραμμής είναι η πλέον αντικειμενική διαδικασία που εγγυάται τη διαφάνεια και αποφέρει μια δίκαια λύση, δεδομένου ότι επιλέγεται από την πλειοψηφία των κρατών μεταξύ των οποίων είναι η Δανία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, η Κύπρος, ο Καναδάς, η Νορβηγία και το Ην. Βασίλειο.

Η Ελλάδα είναι μια από τις χώρες που υποστηρίζουν ως μέθοδο οριοθέτησης την αρχή της μέσης γραμμής, δηλαδή τη χάραξη μιας παράλληλης γραμμής προς τις ακτές των δύο αντικείμενων κρατών, όπου το κάθε σημείο των ακτών έχει ίση απόσταση από τις γραμμές βάσης εκάστου κράτους. Δε συμβαίνει το ίδιο και με την Τουρκία, καθώς ανήκει στην ομάδα των κρατών που προτιμούν ως μέθοδο οριοθέτησης την ευθυδικία. Το δόγμα της αρχής της ευθυδικίας δεν προϋποθέτει κάποια συσχέτιση με ένα συγκεκριμένο τρόπο οριοθέτησης, αντιθέτως θέτει ως πρωταρχικό στόχο τη συγκέντρωση όλων των ζητημάτων και εν συνεχεία την αξιολόγηση και εξέτασή τους ώστε η έκβαση της τελικής λύσης να είναι ένα δίκαιο αποτέλεσμα. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα εργαλείο νομικού χαρακτήρα που επαφίεται στην εφαρμογή των αρχών του διεθνούς δικαίου (Ιωάννου & Στρατή 2013, 332-335).

Αναμφισβήτητα, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις κρατών που ακολούθησαν τη δικαστική οδό προκειμένου να δώσουν μια οριστική λύση στα υπό οριοθέτηση θέματα που τους ταλάνιζαν. Μια χαρακτηριστική περίπτωση είναι η διευθέτηση των διαφορών ανάμεσα στην Ερυθραία και την Υεμένη, με την τελευταία να ισχυρίζεται ότι τα νησιά υπάγονται στο καθεστώς των «ειδικών περιστάσεων» κι επομένως δε δικαιούνται το μέγιστο εύρος των 12νμ διότι βρίσκονται σε μεγαλύτερη απόσταση από την ηπειρωτική ακτή του κράτους. Παρά το ότι τα γεωγραφικά δεδομένα της περιοχής έδειχναν ότι μια πλήρης αιγιαλίτιδα ζώνη των νησιών θα επικαλύψει μελλοντικές διεκδικήσεις άλλων κρατών σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ²⁶, η απόφαση του Διαιτητικού Δικαστηρίου αναγνώρισε αρχικά το δικαίωμα αιγιαλίτιδας ζώνης στα νησιά και τις βραχονησίδες κι επιπλέον επέτρεψε την επέκταση στο μέγιστο όριο, αναβαθμίζοντας με αυτόν τον τρόπο την αξία της συγκεκριμένης θαλάσσιας ζώνης (Στρατή 2012, 15-16).

Άλλη μια ενδεικτική δικαστική απόφαση είναι αυτή επί της διαμάχης Νικαράγουας και Ονδούρας, δύο παρακείμενων κρατών στη Β. Αμερική. Σε αυτή την υπόθεση εκτός από την οριοθέτηση των αιγιαλίτιδων ανάμεσα στα δύο κράτη, είχε ανακύψει και ζήτημα αμφισβήτησης ορισμένων νησιών. Σε αρχικό στάδιο, το Διεθνές Δικαστήριο εκδίκασε πρώτα την υπόθεση διανομής κυριαρχίας και μετέπειτα προχώρησε στην προσφυγή περί της διαδικασίας οριοθέτησης, όπου δε χρησιμοποίησε ως μέθοδο τον βασικό κανόνα της ίσης απόστασης αλλά ανέδειξε μια νέα μέθοδο σύμφωνα με την οποία η γραμμή χάραξης ακολουθεί *«τη διχοτόμο της γωνίας που δημιουργείται από τις γραμμικές προσεγγίσεις των ακτών»* (Στρατή 2012, 16- 17). Η επιλογή έγινε κατόπιν αξιολόγησης της διαμόρφωσης των γεωγραφικών σχηματισμών της περιοχής. Όσο για το τελικό κείμενο της απόφασης, έκρινε ως δίκαιη λύση την απονομή κυριαρχίας των νησιών στην Ονδούρα και παράλληλα επιβεβαίωσε το δικαίωμα της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12νμ (Στρατή 2012, 17).

Ο λόγος που αναφέρθηκαν τα παραπάνω περιστατικά προσφυγής κρατών στα αρμόδια διεθνή όργανα είναι εξαιρετικής σημασίας. Τέτοιες υποθέσεις είναι σίγουρο ότι κατά πρώτον αναδεικνύουν τη λεπτομερή και εξονυχιστική έρευνα έως ότου να καταλήξει το εκάστοτε Δικαστήριο σε μια τελική απόφαση και κατά δεύτερον δύνανται να αντικατοπτρίσει παρεμφερείς καταστάσεις και κυρίως τη φιλονικία μεταξύ Ελλάδας Τουρκίας. Η μελέτη των αποφάσεων άλλων υποθέσεων μπορεί να δείξει, κατά προσέγγιση πάντα, ποια θα είναι η πιθανή έκβαση μιας δικαστικής διαμάχης, να δώσει τα στρατηγικά ερεθίσματα στα προσεχώς διάδικα κράτη να αποφασίσουν αν τελικά θα επιλέξουν αυτή τη διέξοδο και τέλος είναι μια

²⁶ Ζήτημα οριοθέτησης θα προκύψει μόνο εάν η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης επικαλύπτει την αιγιαλίτιδα ζώνη του αντικείμενου κράτους.

πολύ καλή ευκαιρία να προσθέσουν νέες πρακτικές στο δημόσιο διάλογο τις οποίες θα εντάξουν μετέπειτα στη διαπραγματευτική τους ατζέντα.

4.2 ΟΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ

Η Ελλάδα καλείται να επιλύσει τις διαφορές της με τη Τουρκία, στη βάση των κανόνων του διεθνούς δικαίου, παραδεχόμενη όμως ότι η μοναδική τους διαμάχη αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (Υπ. Εξωτερικών). Από την άλλη πλευρά η Τουρκία υποστηρίζει ότι υπάρχει ένα σύνολο πραγμάτων και καταστάσεων που πρέπει να τεθούν υπό συζήτηση όπως για παράδειγμα οι γκρίζες ζώνες, η υφαλοκρηπίδα, ο εναέριος χώρος και η επέκταση των χωρικών υδάτων, ώστε τα δύο κράτη να συμπράξουν στα πλαίσια καλής γειτονίας. Γενικά η επίλυση διαφορών μεταξύ κρατών δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση και προϋποθέτει ένα τεράστιο φάσμα συζητήσεων, παρασκηνιακών γεγονότων και διαλόγων που τις περισσότερες φορές αποκρύπτονται από τον δημόσιο διάλογο για λόγους ασφάλειας. Προκειμένου λοιπόν οι αντίδικοι να καταλήξουν από κοινού σε μια δίκαιη συμφωνία έχει προηγηθεί υποχρεωτικά μια περίοδος διερευνητικών επαφών μεταξύ των αξιωματούχων της εκάστοτε πλευράς. Η συζήτηση κατά τη διάρκεια των συναντήσεων δεν αποτελεί μια αναγκαστική διαδικασία, όπως άλλωστε δήλωσε και ο καθηγητής κ. Π. Λιάκουρας «το ότι η Τουρκία θα θέσει πάρα πολλά θέματα για να μας σύρει στο διάλογο είναι λάθος. Δε μπορεί κανένας να μας σύρει σε διάλογο, αλλά είναι πολύ σημαντικό να προετοιμάσουμε εμείς τον διάλογο» (Λιάκουρας 2022). Οι διερευνητικές επαφές δε συνιστούν σε καμία περίπτωση είδος διαπραγμάτευσης ή μιας δεσμευτικής σύμβασης, απεναντίας το περιεχόμενό τους παραπέμπει περισσότερο στην κατηγορία μιας πιο επίσημης συζήτησης, κατά τη διάρκεια της οποίας οι δύο πλευρές παραθέτουν τη γενικότερη επιχειρηματολογία τους στα υπό εξέταση θέματα, ανταλλάσσουν ιδέες και απόψεις και στο τελικό τους στάδιο καθορίζουν το πλαίσιο της διαπραγμάτευσης, μέσα σε ένα κλίμα αμοιβαίου σεβασμού. Ο απώτερος σκοπός των διερευνητικών επαφών είναι η ανεύρεση των απόψεων που συγκλίνουν και που είναι αποδεκτές από όλα τα συμβαλλόμενα μέρη. Βέβαια, η συμμετοχή σε αυτές τις συναντήσεις απαιτεί σίγουρα δεξιότητες όπως την επικοινωνιακή στρατηγική καθώς και την ικανότητα ανίχνευσης των πραγματικών προθέσεων του αντιπάλου.

Κομβικό σημείο έναρξης των διερευνητικών επαφών ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία ήταν η Σύνοδος Κορυφής που έλαβε χώρα στο Ελσίνκι το 1999. Εκείνη την περίοδο και λίγα χρόνια πριν, ξεκίνησαν οι συζητήσεις ώστε να προλειανθεί το έδαφος αναφορικά με την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, και παρά το πρόσφατο γεγονός των Ιμίων, η ελληνική κυβέρνηση του Κ. Σημίτη ανταποκρίθηκε θετικά και στήριξε αυτή την πρωτοβουλία, με την προϋπόθεση να τερματιστούν οι απειλές κατά της Ελλάδας. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1999, και πριν τη Σύνοδο Κορυφής στο Ελσίνκι, Κωνσταντινούπολη και Αθήνα πλήττονται από πολύ ισχυρούς

σεισμούς. Οι αντιδράσεις των δύο κρατών ήταν άμεσες καθώς έσπευσαν σε βοήθεια διασσωστική, φαρμακευτική και εξοπλιστική με αποτέλεσμα την αφενός αλλαγή των επικρατούντων στερεοτύπων και αφετέρου την εξομάλυνση του πολιτικού κλίματος ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις. Φτάνοντας, λοιπόν στη Σύνοδο Κορυφής, τα συμπεράσματα της οποίας ήταν πολύ ευνοϊκά για την Ελλάδα. Η διαπραγματευτική ελληνική ομάδα δεν πέτυχε μόνο τη γνωστοποίηση των ελληνοτουρκικών ζητημάτων αλλά κατόρθωσε την επίτευξη μιας σειράς στόχων που είχαν θέσει εξ' αρχής: 1) την είσοδο της Κύπρου στην ΕΕ ακόμη και χωρίς απαραίτητα την επίλυση του κυπριακού, επίλυση ελληνοτουρκικών, 2) εκδημοκρατισμός της Τουρκίας και ευθυγράμμισή της με τα «Κριτήρια της Κοπεγχάγης», 3) συμπερίληψη και ενδυνάμωση της διπλωματικής ικανότητας της Ελλάδας στα ζητήματα με την Τουρκία, 4) η ΕΕ σε ρόλο εγγυητή που θα επιτηρεί την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας, 5) η ΕΕ θα εξαναγκάσει την Τουρκία να αποδεχτεί ως νόμιμο ρυθμιστή των ελληνοτουρκικών ζητημάτων το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Τσάκωνας 2021, 32-33).

Όλα τα παραπάνω συντέλεσαν στη δημιουργία ενός γόνιμου εδάφους για την παραγωγή εποικοδομητικών συζητήσεων μεταξύ των δύο κρατών. Παρόλο που η Σύνοδος στο Ελσίνκι πραγματοποιήθηκε το 1999, οι διερευνητικές επαφές Ελλάδας Τουρκίας ξεκίνησαν με μεγάλη καθυστέρηση στις 12 Μαρτίου του 2002 με την πρώτη συνάντηση να λαμβάνει χώρα στην Άγκυρα. Βέβαια, ως προαπαιτούμενα αυτών των συνομιλιών είχαν οριστεί το αυστηρό απόρρητο, η απουσία διαπραγματευτικής ατζέντας και η μη κράτηση επίσημων πρακτικών. Από την αφετηρία των επαφών το 2002 έως και τον Φεβρουάριο του 2004, μέσα σε μόλις 2 χρόνια πραγματοποιήθηκαν συνολικά 22 γύροι διερευνητικών επαφών με τα θέματα των συζητήσεων να επικεντρώνονται στην πορεία της Τουρκίας προς την ΕΕ, την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο Πέλαγος και την επέκταση των χωρικών υδάτων (Λιάκουρας 2021, 207-217). Το 2004 οι διερευνητικές είχαν ρυθμούς ύφεσης, εξαιτίας των βουλευτικών εκλογών και της αλλαγής της ελληνικής κυβέρνησης. Ο Κ. Καραμανλής επέλεξε να ασκήσει μια διαφορετική στρατηγική στα θέματα εξωτερικής πολιτικής της χώρας ακολουθώντας μια πολιτική στασιμότητας μέχρι να καθορίσει συγκεκριμένη ατζέντα επί των θεμάτων, και συνεχίστηκαν κανονικά στο ίδιο μήκος κύματος το 2006. Αργότερα το 2010, με υπ. Εξωτερικών τον Ευάγγελο Βενιζέλο το ελληνικό κλιμάκιο που θα παρευρισκόταν στις συνομιλίες με το αντίστοιχο τουρκικό είχαν ως πρωταρχικό στόχο να κατευθύνουν τη συζήτηση αντικαθιστώντας τα ζητήματα περί επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης με αυτό της αναζήτησης κοινών απόψεων αναφορικά με τη μέθοδο οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ. Οι πιο χαρακτηριστικές και αξιοσημείωτες συνομιλίες ήταν αυτές του 2003 και του 2010, όπου

τα δύο κράτη έφτασαν στο σημείο να προχωρήσουν σε στάδιο διαπραγμάτευσης και αργότερα συμφωνίας (Λιάκουρας 2021, 219-222). Έως το 2013 είχαν ήδη συμπληρωθεί 55 γύροι διερευνητικών επαφών και από 2016 κι έπειτα το ενδιαφέρον της Τουρκίας μετατοπίζεται από τον ελληνοτουρκικό διάλογο στον πόλεμο της Συρίας ενώ ταυτόχρονα συντελούνται προσπάθειες πραξικοπήματος με σκοπό την ανατροπή της τουρκικής κυβέρνησης.

Μετά την πολύχρονη διακοπή των διερευνητικών εντολών, αυτές επανήλθαν στο προσκήνιο το 2021 που πραγματοποιήθηκε στη σκιά των νέων εξελίξεων στην περιοχή της Αν. Μεσογείου καθώς και την ύπαρξη πλέον του παράνομου τουρκολιβικού μνημονίου. Η Τουρκία για ακόμη μία φορά επέλεξε να θέσει στο τραπέζι των συζητήσεων μια λίστα πολλαπλών θεμάτων όπως την επέκταση των χωρικών υδάτων, τις γκρίζες ζώνες και την αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου. Η μοναδική σύγκλιση των δύο κρατών σε θέματα γενικού περιεχομένου και εκτός πλαισίου διερευνητικών επαφών, εμφανίζεται κατά την πρόσφατη υπογραφή της Διακήρυξης των Αθηνών Περί Σχέσεων Φιλίας και Καλής Γειτονίας από τον Κ. Μητσοτάκη και τον Ρ. Τ. Ερντογάν, κατά την επίσκεψη του Τούρκου προέδρου στην Αθήνα το Δεκέμβριο του 2023 (Υπ. Εξωτερικών). Ανάμεσα στις συμφωνηθείσες διατάξεις τις διακήρυξης εμπεριέχονται ο πολιτικός διάλογος, η θετική ατζέντα για ένα κοινό σχέδιο δράσης και τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης που στοχεύουν στον κατευνασμό της έντασης και την ελαχιστοποίηση των κινδύνων που πηγάζουν από αυτήν.

Από εδώ και στο εξής γίνονται πλέον ξεκάθαρες οι διαφορές ανάμεσα στον πολιτικό διάλογο και τις διερευνητικές επαφές. Συγκεκριμένα, διαφαίνεται το εξελικτικό επίπεδο των συζητήσεων, συγκριτικά με αυτό των προηγούμενων ετών που περιοριζόταν μόνο στις συνομιλίες μεταξύ απλών στελεχών των δύο πλευρών, ενώ πλέον το επίπεδο των συναντήσεων πραγματοποιείται παρουσία των υφυπουργών εξωτερικών. Η διαφορά ανάμεσα σε ένα υφυπουργό και το στέλεχος, δηλαδή τον πρέσβη της διπλωματικής υπηρεσίας, έγκειται στο γεγονός πως οτιδήποτε ειπωθεί είναι στα πλαίσια του *ad referendum*. Συνεπώς, στην περίπτωση των υφυπουργών, επειδή ακριβώς είναι διορισμένοι από τις κυβερνήσεις τους, προσέρχονται στη συνάντηση έτοιμοι να εκτελέσουν τις εντολές που τους έχουν δοθεί από τα αρμόδια υπουργεία, αναδεικνύοντας την πρόθεση για επίτευξη συμφωνίας. Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι κατά τη διάρκεια των διερευνητικών επαφών υπήρξαν αντικειμενικά περισσότερες ευκαιρίες, λόγω της πληθώρας των γύρων και κινήσεων που διεξήχθησαν, δηλαδή το ενδεχόμενο να παρθεί μια απόφαση ήταν σπάνιο, ενώ τώρα που υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες για συμφωνία, δεν γίνεται

κάποια ουσιαστική κίνηση. Αυτό συνεπάγεται στο ότι ο διάλογος είναι ένα θετικό στοιχείο, ωστόσο δεν υπάρχουν κάποια αποδεικτικά στοιχεία που να εξασφαλίζουν όσα έχουν λεχθεί.

Κι ενώ βρισκόμαστε ήδη σε στάδιο διαδικαστικών συνομιλιών, η Τουρκία προσθέτει νέα δεδομένα στην ατζέντα της όπως ότι η αποστρατικοποίηση συνδέεται άμεσα με την κυριαρχία. Πάντως, μέχρι και σήμερα (2024) έχουν πραγματοποιηθεί συνολικά 64 γύροι διερευνητικών επαφών (Υπ. Εξωτερικών). Ο πρώην υπουργός Εξωτερικών κ. Δένδιας όπως και ο νυν υπουργός κ. Γεραπετρίτης, επιβεβαιώνουν ότι η Ελλάδα δεν πρόκειται να συζητήσει για το αναφαίρετο δικαίωμά της να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα και ότι θα το εφαρμόσει σε χρόνο που η ίδια θεωρεί κατάλληλο (Υπ. Εξωτερικών).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης δεν είναι μια εύκολη υπόθεση καθώς πρέπει να ληφθούν υπόψιν πολύ παράγοντες πριν την εφαρμογή της, γι' αυτό και παραμένει ως μια στάσιμη κατάσταση που συζητιέται στο δημόσιο διάλογο. Είναι βέβαιο ότι θα προσφέρει πολλά σημαντικά πλεονεκτήματα σε διάφορους τομείς, με κυριότερο αυτό της μεγιστοποίησης της κυριαρχίας της Ελλάδας στην θάλασσα. Σε πολλά σημεία του Αιγαίου Πελάγους, εξαιτίας των γεωγραφικών δεδομένων θα εμφανιστούν προβλήματα στα επιχειρησιακά σχέδια των διεθνών οργανισμών που παρευρίσκονται στην περιοχή λόγω διακρατικών συμφωνιών, όπως η Frontex που εποπτεύει και προστατεύει τα ευρωπαϊκά σύνορα αλλά και το NATO που εκτελεί στρατιωτικές ασκήσεις, ενώ παράλληλα θα δημιουργηθούν και προβληματισμοί στο ζήτημα της ναυσιπλοΐας.

Το Δίκαιο της Θάλασσας παρέχει το δικαίωμα στα παράκτια κράτη να επεκτείνουν την αιγιαλίτιδα ζώνη τους μέχρι τα 12νμ, και σε καμία περίπτωση η άσκησή του δε μπορεί να αποτελέσει κατάχρηση δικαιώματος. Το ότι η Ελλάδα δεν έχει κάνει χρήση αυτού του δικαιώματος εδώ και σχεδόν 30 χρόνια δε θα αποφέρει νομικές επιπτώσεις στο κράτος, διότι η απόφαση δεν υπάγεται σε χρονικούς περιορισμούς, απλά παραμένει ως μια παγιωμένη κατάσταση, απόρροια πολιτικών επιλογών και της γενικότερης εθνικής στρατηγικής, που συμπίπτουν με το αμυντικό στρατηγικό δόγμα του κράτους.

Από την άλλη μεριά, η προθέσεις της Τουρκίας διαφαίνονται από το επιθετικό δόγμα που έχει υιοθετήσει μέσα από την πολιτική της «Γαλάζιας Πατρίδας» και την απειλή για casus belli στην περίπτωση που η Ελλάδα προβεί στην επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο. Η αλήθεια είναι πως οι αποστάσεις ανάμεσα στις ελληνικές και τουρκικές ακτές στο ανατολικό τμήμα του Αιγαίου είναι πολύ κοντινές, με αποτέλεσμα είτε να μην δύναται η διαδικασία της επέκτασης είτε να χρήζει οριοθέτησης. Προσωπικά, θεωρώ, ότι όταν η Ελλάδα αποφασίσει να ασκήσει αυτό το αναφαίρετο δικαίωμα, μπορεί να το πράξει τμηματικά και σταδιακά. Δηλαδή, ξεκινώντας από το δυτικό ηπειρωτικό τμήμα του Αιγαίου Πελάγους, πλησιάζοντας προς το ανατολικό τμήμα, ενώ παράλληλα εφαρμόζει ένα εναλλασσόμενο επεκτατικό εύρος στα σημεία που χρήζουν προσοχής. Με αυτόν τον τρόπο, θα αυξηθεί η κυριαρχία της, θα ταυτιστεί η αιγιαλίτιδα ζώνη με τον αντίστοιχο υπερκείμενο εναέριο χώρο, δε θα εμποδιστεί η ελεύθερη ναυσιπλοΐα στην ανοιχτή θάλασσα, θα διατηρηθούν οι υπάρχουσες συμφωνίες και ταυτόχρονα η Ελλάδα θα αποδείξει ότι αντιλαμβάνεται πλήρως τη δυναμική που έχει στη θάλασσα,

στέλνοντας έτσι ένα ηχηρό μήνυμα στην Τουρκία, γεγονός που ίσως ανακόψει την αναθεωρητική της στάση.

Ακόμη, είναι πολύ σημαντικό ότι τα δύο κράτη έχουν την πρόθεση να προσέλθουν σε συζητήσεις για να λύσουν με ειρηνικό τρόπο τα θέματα που τους απασχολούν. Φαίνεται ότι το επίπεδο των διερευνητικών επαφών έχει εξελιχθεί με γοργούς ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, αναβαθμίζοντας το επίπεδο συζήτησης μεταξύ στελεχών, σε αυτό μεταξύ υφυπουργών και υπουργών. Αυτό σημαίνει ότι ορθώς επιλέγουν μια πολιτική λύση των προβλημάτων, με τον Ερντογάν, λίγο πριν την επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού στην Τουρκία, να αναφέρεται σε συνέντευξή του σε έναν κατάλογο επίλυσης ζητημάτων (Συρίγος 2024). Απεναντίας, αν Ελλάδα και Τουρκία επέλεγαν την προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, θα υπήρχε ασυμφωνία στην επιλογή των θεμάτων και η λύση θα προσαρμοζόταν στη νομική διάσταση των θεμάτων, με αμφίρροπο αποτέλεσμα.

Η πληθώρα των πληροφοριών και των προς επίλυση ζητημάτων, είναι λογικό ότι παράγει πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις. Για παράδειγμα, δημιουργείται το δίπολο ανάμεσα στην επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης και της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας, ενώ την ίδια στιγμή άλλοι θεωρούν ότι η εξαγγελία ΑΟΖ συμπλέει περισσότερο με τα συμφέροντα του κράτους. Προσωπικά, ενστερνίζομαι την άποψη που απορρέει από τους κανονισμούς του Δικαίου της Θάλασσας *«το δικαίωμα στην αιγιαλίτιδα ζώνη υπερισχύει κατ' αρχήν του δικαιώματος σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, έτσι ώστε να μην τίθεται ζήτημα περιορισμού της αιγιαλίτιδας ζώνης λόγω αλληλοεπικάλυψης με την υφαλοκρηπίδα γειτονικού κράτους»* (Στρατή 2012, 30).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη βιβλιογραφία

- Ιωάννου Κ., & Στρατή Α., (2013), *Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ
- Κουσκουβέλης Η., (2007), *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα: Ποιότητα
- Λιάκουρας Π., (2021), «ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ: Μια περιήγηση στον Χρόνο», στο Ι. Π. Τσάκωνας (επιμ.), *Η Στρατηγική του Ελσίνκι 20+1 Χρόνια μετά*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σσ. 207-226
- Ροζάκης Χ., (2013), *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα: Παπαζήσης
- Ρούκουνας Ε., (2019), *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Στρατή Γ. Α., (2012), *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ
- Συρίγος Α., (2021), *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Αθήνα: Πατάκη
- Τσάκωνας Ι. Π., (2021), *Η Στρατηγική του Ελσίνκι 20+1 Χρόνια μετά*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης
- Davutoglu A., (2010), *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, (μτφρ), Σαρρής Ν., Αθήνα: Ποιότητα

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- Ευρωπαϊκή Ένωση, (2022), «Λιβύη- Τουρκία: Δήλωση του εκπροσώπου Τύπου σχετικά με αναφερόμενη συμφωνία για τους υδρογονάνθρακες», στο: [Λιβύη/Türkiye: Δήλωση του εκπροσώπου Τύπου σχετικά με αναφερόμενη συμφωνία για τους υδρογονάνθρακες | ΕΥΕΔ \(europa.eu\)](#)
- Γεωγραφικά Δεδομένα Αιγαίου Πελάγους, στο: [GEODATA.gov.gr](#)
- Λιάκουρας Π., (2019), «Το θεώρημα της Γαλάζιας πατρίδας σε πλήρη εφαρμογή», στο: [Πέτρος Λιάκουρας: Το θεώρημα της «Γαλάζιας Πατρίδας» σε πλήρη εφαρμογή | Ανιχνεύσεις \(anixneuseis.gr\)](#)

Λιάκουρας, Π., (2022), «Ο διάλογος πρέπει να είναι ανοιχτός, να υπάρχει δημιουργική συνεργασία- Σημαντική η επανέναρξη των διερευνητικών επαφών», στο: [Π. Λιάκουρας στο Πρώτο για ελληνοτουρκικά: Ο διάλογος πρέπει να είναι ανοιχτός, να υπάρχει δημιουργική συνεργασία – Σημαντική η επανέναρξη των διερευνητικών επαφών \(audio\) - ertnews.gr](#)

Νέδος, Β., (2020), «Στα 7 μίλια από το Καστελόριζο το “Oruc Reis”», στο: [Στα 7 μίλια από το Καστελλόριζο το «Oruc Reis» | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#),

Νέδος, Β., (2022), «Τουρκολιβυκό Μνημόνιο: “Φρένο” από Συμβούλιο Ασφαλείας», στο: [Τουρκολιβυκό μνημόνιο: «Φρένο» από Συμβούλιο Ασφαλείας | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)

Ντινιακός, Α., (2023), «Άγγελος Συρίγος: Ό,τι απειλείται δεν αποστρατιωτικοποιείται», στο: [Άγγελος Συρίγος: «Ό,τι απειλείται, δεν αποστρατιωτικοποιείται» | Ανιχνεύσεις \(anixneuseis.gr\)](#)

Συρίγος, Α., (2022), «Συρίγος από Κύπρο: Η Γαλάζια Πατρίδα είναι στρατηγική, δεν είναι μια ακόμη διεκδίκηση», στο: [Συρίγος από Κύπρο: Η Γαλάζια Πατρίδα είναι στρατηγική, δεν είναι μία ακόμη διεκδίκηση \(voria.gr\)](#)

Συρίγος Α., (2020), 60 «Χάρτες που εξηγούν τις διαφορές Ελλάδας- Τουρκίας», & Ντόκος Θ., (2020) «Αλφαβητάρι των ελληνοτουρκικών σχέσεων», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΕΙΔΙΚΗ ΈΚΔΟΣΗ 2020, σσ.7-87, στο: [60 maps gr.pdf \(syrigos.gr\)](#)

Συρίγος Α., (2024), «Σχολιασμός της συνέντευξης Ερντογάν- του Άγγελου Συρίγου», στο: [Σχολιασμός της συνέντευξης Ερντογάν – Του Άγγελου Συρίγου | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)

Υπουργείο Εξωτερικών, «Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων», στο: [Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων - Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Εξωτερικών \(mfa.gr\)](#)

Υπουργείο Εξωτερικών, (2024), «Ελληνοτουρκική διαφορά ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας», στο: [Ελληνοτουρκική διαφορά ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας - Ειδικότερα κείμενα \(mfa.gr\)](#)

Υπουργείο Εξωτερικών, (2024), «Εθνικός εναέριος χώρος», στο: [Εθνικός εναέριος χώρος - Ειδικότερα κείμενα \(mfa.gr\)](#)

Υπουργείο Εξωτερικών, (2024), «*Τουρκικοί ισχυρισμοί περί αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου*», στο: [Τουρκικοί ισχυρισμοί περί αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου - Ειδικότερα κείμενα \(mfa.gr\)](#)

Υπουργείο Εξωτερικών, (2024), «*Διακήρυξη των Αθηνών περί Σχέσεων Φιλίας και Καλής Γειτονίας*», στο: [Διακήρυξη των Αθηνών Περί Σχέσεων Φιλίας και Καλής Γειτονίας - Ειδικότερα κείμενα \(mfa.gr\)](#) στο: [2023-12-07 Διακήρυξη Αθηνών \(el\) \(mfa.gr\)](#)

Υπουργείο Εξωτερικών, (2023), «*Συνέντευξη κ. Δένδια για Διερευνητικές Επαφές*», στο: [Σημεία Συνέντευξης Υπουργού Εξωτερικών, Νίκου Δένδια, στο «Euronews» και τη δημοσιογράφο Φαίη Δουλγκέρη \(19.05.2023\) - Ανακοινώσεις - Δηλώσεις - Ομιλίες \(mfa.gr\)](#)

Υπουργείο Εξωτερικών, (2024), «*Συνέντευξη κ. Γεραπετρίτη για Διερευνητικές Επαφές*», στο: [Συνέντευξη Υπουργού Εξωτερικών, Γιώργου Γεραπετρίτη, στην εκπομπή της ΕΡΤ «Συνδέσεις» και τους δημοσιογράφους Κώστα Παπαγλιμίντζο και Χριστίνα Βίδου \(14.05.2024\) - Πρώτο Θέμα \(mfa.gr\)](#)

Newsroom, (2020) «*Η ΑΟΖ Ελλάδας- Αιγύπτου βάσει της συμφωνίας του Καΐρου*», στο: [Η ΑΟΖ Ελλάδας – Αιγύπτου βάσει της συμφωνίας του Καΐρου | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#),

Costa, E. F. (2013). Latin America and the Law of the Sea. In *Regions, Institutions, and Law of the Sea* (pp. 383-410). Brill Nijhoff.

Νομολογία

Απόφαση Δικαστηρίου για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας Μάλτας- Λιβύης, (1985), στο: [068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf \(icj-cij.org\)](#)

Δίκαιο της Θάλασσας για την αιγιαλίτιδα και συνορεύουσα ζώνη, (1958), στο: [Ch XXI 01 2 3 4 5p.pdf \(un.org\)](#)

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 2 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#) σσ. 27

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 3 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#) σσ. 27

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 15 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#) σσ. 30

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 41 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#)
σσ. 38

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 42 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#)
σσ. 38-39

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 46α & 46β στο:
[UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#) σσ. 40

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 121 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#)
σσ. 66

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 122 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#)
σσ. 67

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 123 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#)
σσ. 67

Δίκαιο της Θάλασσας, (1982), άρθρο 300 στο: [UNCLOS+ANNEXES+RES.+AGREEMENT](#)
σσ. 137

Επιχειρηματολογία Τουρκίας κατά της επέκτασης των χωρικών υδάτων σε ημίκλειστη Θάλασσα (1976), «*TURKEY: DRAFT ARTICLE ON ITEM 2. TERRITORIAL SEA BREADTH OF THE TERRITORIAL SEA. GLOBAL OR REGIONAL CRITERIA. OPEN SEAS AND OCEANS, SEMI-ENCLOSED SEAS AND ENCLOSED SEAS*» (*archive.org*) στο: [Third United Nations Conference on the Law of the Sea, 1973-82, volume V, Documents of the Conference, Fourth Session: Turkey: draft article on the territorial sea A/CONF.62/C.2/L.90](#)

Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ, (1945), «περί νόμιμης άμυνας» άρθρο 2 παρ. 4 στο: [ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](#)

Νόμος 2321/1995 «Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης.», στο: [Νόμος 2321/1995 \(aade.gr\)](#)

Το Τουρκολιβυκό Σύμφωνο, (2019), στο: [Turkey 11122019 \(HC\) MoU Libya-Delimitation-areas-Mediterranean.pdf \(un.org\)](#)

ΠΔ 1931 «Περί καθορισμού πλάτους χωρικών υδάτων, όσον αφορά τα ζητήματα της Αεροπορίας και Αστυνομίας αυτής», στο: [et.gr/api/Download_Small/?fek_pdf=19310100325](#)

ΦΕΚ Α' 450 Νόμος 230/1936 «Ορισμός του πλάτους της ζώνης των χωρικών υδάτων», στο: [FEK-1931-Tefxos A-00325-downloaded -12_05_2024.pdf](#)

